

EGYENLŐSÉG

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, V., Váci-körút 18,
hová minden küldemény
intézendő.

POLITIKAI JELLEGŰ,
ZSIDÓ FELEKEZETI ÉS TÁRSADALMI HETILAP.
SZERKESZTI: SZABOLCSI MIKSA.

Előfizetési feltételek:
Egész évre házhoz küldve... 16 kor.
Fél évre 8
Negyedévre 4

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

Tartalom:

Válságos idők. (Levél a szerkesztőhöz.) Irta: *Dr. Lipcsey Ádám*. — Orosz zsidók baja. — Gyöngyszemek a talmudból. (Az ima czélja. — Amit Izrael nem tud. — Legfőbb ismertető jel. — Mi a hivatal? — A csalhatatlanság. — Ha a világ fölfordulna. — Ahol nem szabad hirdetni a Tórát. — Az írás dicsérete. — Exegézis a hazugságról. — Egyebek.) Irja: *Szabolcsi Miksa*. — A XLVI. zsoltár. Fordította: *Patai József*. — Kérés. (Frankl.) Fordította: *Gábor Andor*. — Adományok. — Püspöki installáció. — Hírek. — Pályázatok. — Hirdetések.

Amellékleten: Szimchasz Tóra. Irta: *Dr. Weisz Miksa*. — Sátoros ünnep után. (Morris Rosenfeld.) Fordította: *Kiss Arnold*. — Változások. Irta: *Salamon József*. — Két nemzetség harcza. Irta: *Orzeszkova P. Eliz grófné*.

Naptár:

Vasárnap (1903. október hó 11.) 5664. Tisri hó 20-ika. Chól Hammóéd utolsó napja. Hétfő 21-ike. Hósáno-Rábo. Este beköszönt **Semini-Aczerez** ünnepe. Kedd 22-ike. **Semini-Aczerez** ünnepe. Muszaf előtt: **Mazkir**. Este beköszönt **Szimchasz-Tórah** ünnepe. Szerda 23-ika. **Szimchasz-Tórah**. Csütörtök 24-ike. **Iszru-Chag** félünnepe. Péntek 25-ike. Szombat — **Sabosz-Berésisz** — 26-ika. Muszaf előtt bejelentik az ujhódat — mevorchin-hachódes. Hetiszidra: **Berésisz**. (Mózes I. könyve kezdetétől a 6. fejezet 9. verséig.) Haftora: Kó omár hoél Hássém... (Jesaiás 42. fejezete 5. versétől a 43. fejezet 11. verséig.)

Válságos idők.

— Levél a szerkesztőhöz. —

Igen tisztelt szerkesztő ur!

Nagyrabecsült lapjának legutóbbi számában az Ön tollából megjelent vezércikk egy oly kényes, sajgó pontját érintette meg a jelenlegi áldatlan, válságos helyzetnek, hogy az abban foglaltak méltán tarthatnak igényt a figyelemre, rokonszenves érdeklődésre messzi túl a felekezet körén is.

Ez a körülmény szolgáljon annak magyarázatául, hogy az ott fejtegetett kérdéshez magam is bátorodom hozzászólni általános politikai szempontból.

Nagyon igaza van t. szerkesztő urnak, mikor mint zsidó, épp a magyar zsidóság érdekében erőteljesen tiltakozik bizonyos, kívülről jövő vádaknak általánosítása ellen s egyben hazafias bátorsággal visszautasítja azt az élesztő kovászszerepet, melyet egynémely enthúzaszta révén a hazai zsidóságra divat rátukmálni.

Egy régi magyar példaszó szerint, melyet méltán mondhatni az egyezményes életbölcselet sarkalatos hitágazatának: ha ketten azt mondják részeg vagy, feküdj le.

A többé-kevésbé egyetemes megrészegedés óráiban hálátlan, de talán még sem egészen meddő vállalkozás a kijózanító józanság.

Ennek a becsületes, némiképp feláldozó elszánásnak ad hangot az »Egyenlőség« minapi vétője s mint tősgyökeres, igaz magyar ember, örömmel üdvözlöm azt s melegen óhajtom, bár

támadna erőteljes, lelkes visszhangja a nem felekezeti sajtó orgánumaiban is.

A mai helyzet egyszerűen lehetetlen.

Egy jó barátom, tiszta ítéletű, higgadt, okos ember röviden így jellemezte: szemben áll egy nemzet, mely irtózik a forradomtól s egy uralkodó, aki semmi áron sem hajlandó belemenni az abszolutizmusba. Kettőjük küzdelme mégis a körülforog, hogy forradalom legyen-e, vagy kényuralom?

Reméljük, bár egyre fogyatkozó hittel, hogy a tizenkettedik órának komoly és mély lelki megilletődése mégis csak kiküszöböli a fenyegető lehetőségek közül mind a két szörnyű végletet.*

* Pillanatig sem kételkedünk mi sem, hogy korona és nemzet meg fogja érteni egymást. A viszály megszűnik és nem fog maradni belőle más, mint az a hazug vád, hogy a zsidók szították, csak azért, mert némely zsidó politikus és újságíró azt cselekedte, a mit mások is megtettek: *tullépték a határt*.

A többinek ezt az eltévelyedését el fogják felejtetni. Azoknak szabad. Lengyel Zoltánékat nem azonosítják felekezetükkel. Nem úgy a zsidó. Kapni fognak az alkalmon, hogy egyes zsidó exaltált politikai kicsapongását az egész zsidóságon torolják meg.

Nem jósolunk, hanem ítélünk abból, a mit látunk, hallunk, tapasztalunk. Megtanított külföldben sokszorosan a mult, Kérve kérjük azért szerep'ő hittestvéreinket, ne felejtsek el azt, a mit *tulnan* soh'sem tévesztenek szem elől: hogy zsidók, és hogy tetteikért nem is annyira őket, mint felekezetüket teszik felelőssé.

Mi vészesnek tartjuk mindazt, mit az obstrukció hozott. Ők más nézetten vannak. Jó. Küzdjenek meggyőződésük szerint, de küzdjenek a többivel és nem a többi élén.

Ne akarjanak eluljárni, példát adni, indítványozni. Tartásuk fenn buzgalmukat békés munkára. Gondolják, meg hogy a szelet, melyet vetnek, a zsidóság fogja aratni. *A szerk.*

Ehhez első sorban az volna szükséges, hogy a magyar nemzet józan, politikailag érett értelmisége (és bárki mit mond, ez a tulnyomó többség!) egyetlen, komoly erőfeszítéssel szabadítsa föl magát, az immár maniákus kisebbség zsarnoki terrorizmusa alól.

A nemzeti létünket gyökerében érintő válságnak az lesz az igazi embere, aki a megoldást, kibontakozást ezen az egyedül természetes és lehető uton-módon fogja keresni, megtalálni.

A férfias bátorságnak azon fensőbb, hideg foka kívántatik ehhez a misszióhoz, mely megveti a népszerűséget s a hazáért kész dacolni a nálunk oly könnyű szerrel lesújtó »hazaárulói« anathémával is.

Meg vagyok róla győződve, hogy ez az igazán gondviselészerű államférfiú táborában fogja találni az első sorokban a hazafias, értelmes magyar zsidóságot is.

Felháborító és a kétségbeesésig elkeserítő az a frivol könnyelműség, melylyel távoli s nem egészen bizonyos célokért kockára vettetnek ez idő szerint a magyar nemzet, a magyar állam legvitálisabb érdekei.

Szerencsétlen taktikázás, a szinte törvényszerűen közbe jött ostoba véletlenek, ugynevezett »fölsleges számárságok« egész sora ezt a válságot immár a legvégsőig kiélesítette.

Rövid idő kérdése, sorsunknak jobbra vagy balra eldőlt-e.

Aki szereti a hazát, minden erejéből törekednie kell, hogy az országrendítő katasztrófa elháríttassék.

A koronás király föltétlen alkotmányhűsége, a nemzet jobbainak meleg hazafisága, hideg bölcsesége, ha köribe a józan, felvilágosult nemzeti közvélemény tömörül, bizonyára megteleli a most tobzódó káosz nyitját.

Ezért elsőrangú fontossága van a közvélemény minden rétegében az eszmék tisztázásának, lobbánékony érzelmi mozzanatok kiküszöbölésének.

Ez a sajtónak oly magas és nemes kötelessége, hogy az előtt meg kellene hátrálni minden, még oly veszekedett üzleti versengésnek is.

A mi lajtántuli jóbarátunk, a hirhedett Lueger a magyar nemzeti politika parlamenti és sajtóbeli vezetőit röviden »roth-weiss-grün angestrichene Juden« néven szokta nevezni.

A vitéz főhadnagy ur Formanek áperthe kimondotta a maga kisdéd pronunciamentójában, (ne áltassuk magunkat) az összes irányadó katonai körök véleményét.

Hogy ily igyekezet között micsoda áldatlan, méltatlan igyekezett egynémely zsidó vallásu magyar politikus és publicista minden áron »homloktérbe« törekvése, azt a t. szerkesztő ur

fejtegetései után, azt hiszem, fölsleges bizonyítgatnom.

Csak egyetlen, korunk történetének épp most aktuális jellemvonására akarok rámutatni, melyről megfelekezni vétkes tudatlanság, végtelenes politikai hiba éppen a zsidó vallásu magyar embernek.

Francziaország, a német birodalom, Ausztria példája bizonyítja, hogy ez idő szerint Európa-szerte karöltve halad és rombol a *nacionálizmus* a *klerikális reakcióval*. **Dr. Lipcsey Ádám.**

*

Hogy a legtöbb zsidó méltányos és jogos érzésének adtunk kifejezést multheti vezérczikünkben, azt azokból az üdvözlő levelekből is tapasztaltuk, melyeket a héten ama cikk megjelenése alkalmából az ország minden részéről hozzánk küldöttek. Nem csak kormánypárti emberek, de a függetlenségi párt régi, elismert hivei is aggodalommal szemlélik némely tulzó zsidónakszereplését, melylyel, sajnos, az egész zsidóságot azonosítják és melynek mindnyájan meg adhatjuk az árát. Ilyen derék hive a függetlenségi pártnak a debreczeni zsidó hitközség jegyzője is, *Burger D. József* ur. A sok elismerő irat közül már csak ezért is az ő levelét mutatjuk be. Hadd lássák a helyzetet félreismerő, mértéket tartani nem tudó, szereplő hittestvéreink, hogy a függetlenségi párt elveit valló, józan, érdemes zsidók hogy vélekednek az ő föllépésükről, melylyel Lengyel Zoltánékon is tul szeretnének tenni.

A levél ez:

Debreczen, 1903. október 5.

Igen tisztelt Szerkesztő Ur!

Mindig nagy élvezettel olvasom az »Egyenlőség«-ben magvas cikkeit, zsidó felekezet iránti szeretettől áthevített szellemi termékeit, de »A politikai helyzet és a zsidóság« című vezércikkét nemcsak élvezettel, hanem meghatottsággal olvastam. A próféta intő szavainak melegsége sugárzik ki a zsidóság jövőjeért aggódó szívének vérével megírt sorokból. Én, aki szemtanuja voltam a tiszta-eszlári eseményeknek, nehéz szívvvel és aggódó lélekkel szemlélem néhány hitsorsosunknak szereplését a mostani áldatlan politikai harcban és ez lehet az oka annak, hogy az Ön gyönyörű cikkének az igazságai oly mélyen belemarkoltak a szívembe. Tudom, hogy nincs Önnek szüksége az én elismerésekre és véleményemre, de leküzdhetetlen vágy szállta meg a lelkemet, hogy igen t. Szerkesztő urat a politikai okosság és felekezeti szeretet sugallta eme cikkéhez a legmelegebben üdvözljem és kívánjam, hogy a szeretet Istene erőt és egészséget adjon Önnek arra, hogy a politikai viszonyok háborgó hullámaitól fenyegetett felekezetünket védje, óvja. — Boldog ünnepet kívánva maradtam. — Az igen tisztelt Szerkesztő urnak alázatos szolgája, **Burger D. József.**

Orosz zsidók baja.

Az orosz zsidók baja: rendesen Oroszország veszedelme. Az orosz államférfiak nyilatkozataiból és az orosz hivatalos tudósításokkal legalább ez tűnik ki. A nagy orosz birodalmat, abszolút hatalmát, 130 milliónyi őslakosságát terrorizálja az az 5 millió zsidó, aki Oroszországban lakik s azt vallja hazájának. A terrorizáló orosz zsidók annyira mennek, hogy Kisev után elkövetkezett immár Homel is, vagyis a zsidó fejek beverése száz számra, a zsidó existenciák tönkre tétele ezer számra és a zsidó vagyon megsemmisítése millió számra. Ilyen veszedelmes emberek a zsidók. Hallatlan bűnük az is, hogy a keresztény kultúra s a keresztény felebaráti szeretet rémületes megnyilatkozására minduntalan alkalmat adnak az által, hogy beveretik a fejüket, hogy halálra üldöztetik magukat és elég merészek a megvadult orosz hordák tulerejének engedve, a csataterén hagyni a foguk fehérét.

Ime lássuk meg a legujabb eseményekből azokat a veszedelmeket, melyeknek orosz államférfiak és hivatalos orosz közlések szerint az orosz zsidók az okai, s amely állítólagos veszedelmekben tulajdonképpen az orosz zsidóság keserves sorsát és bajait ismerjük meg.

Homelnak 45,000 lakosa közül vagy 25,000 zsidó hitű, akk jobbra kereskedők és iparosok. A zsidó kézművesek között vannak szocialista hajlamuk is s ezek közül 800-an munkás egyesületet alakítottak. Ez volna az a bizonyos kelesztő kovász, amitől Oroszország milliói rettegnék, s aminek tűzzel vassal való lehetlenné tétele az orosz államférfiaknak bevallott törekvése.

Az orosz államhatalom ezuttal is az orosz parasztokkal manipulált úgy, hogy a környékbeli parasztság már 14 nappal előbb tudta, mikor következik el a homeli fosztogatás és vérfürdő napja. Ezen a nevezetes napon pedig azon kezdődött a dolog, hogy két orosz valami ennivalót vett egy zsidó boltjában s avval fizetett érte, hogy jól ellagyabugyalta a boltost. Ezt a dolgot ilyen röviden véglegesen elintézni nem lehetett. Pártok keletkeztek, a zsidót a maga hitfelei, az orosz parasztokat a többi orosz paraszt védelmezte. A parasztok, akik előre szervezkedtek erre a napra, erősebbek voltak. Előbb a gyümölcsáros zsidóknál, azután a halkereskedőknél kezdték a fosztogatást s azokat a zsidókat, akik ellentáltak és ingyen, vagy absolute nevetséges áron az árujukat odavetni nem akarták, mind jól megrakták. Aztán kiadták a jelszót, hogy a zsidókat meg kell verni. Nyomban előkerültek a botok, a kövek. A zsidók sem hagyták magukat s a felhívásra hasonló mód próbáltak megfelelni. Egy zsidót meglöttek, ötöt megsebesítettek, egy keresztény pedig meghalt. A kiontott keresztény vér természetesen boszuért kiáltott s így keresztény részről jobban megszervezték a boszút. Hétfői napra állapították meg a boszu idejét. A zsidók tudtak

róla és a rendőrfőt is figyelmeztették rája. A rendőrfő katonaságot kért és kapott.

A támadást hétfőn délből 50 orthodox vasuti munkás kezdte a vasut körül ablakbeveréssel, üzletek és lakások fosztogatásával s amit el nem vihettek, azt petroliummal öntögették le. *A rendőrség és a katonaság úgy viselkedett, mintha a fosztogatók megvédése volna a főadata.* A hitfelek segítségére a városból jövő zsidóknak útját elállták és puskatussal hajtották vissza, hajonettjükkel megszurták, vagy egyszerűen elfogták őket. A vasuti munkahelyiségekből egyre több fosztogató jött. Már vagy 200-an voltak, akik katonai és rendőri fedezet mellett vonultak beljebb a városba fosztogatni. A rablóbanda a zsidónegyedbe ment, a főutcán keresztül, miközben 350—400 lakást és boltot fosztottak ki. Azokat a zsidókat, kik keresztényeknél, vagy pincékben elrejtőzni nem tudtak, ütötték verték. Nehány fiatalabb zsidó minden keze ügyébe eső szerszámmal fölfegyverkezve, a kirabolt házakba akart hatolni. De a rendőrség lefegyverezte a zsidókat. 40 építőmunkás állást foglalt a főutca legélénkebb helyén és minden arra haladó zsidót elvert. Egy rendőrkapitány s a katonai parancsnok még biztatta őket. Egy Keves Ber nevű zsidót egy rendőrtiszt jelenlétében csaknem holtra vertek, s mikor haldokolva elszállították, tovább nézték ezt a munkát.

A zsidók délután 4 óra körül összegyűltek a Konnája téren. A katonaság rájuk lőtt, s hármat halálosan talált, hármat halálosan megsebesített közülök. A katonaság később a fosztogatókra is lőtt és azok közül is hármat talált. Evvel vége szakadt a hétfői fosztogatásnak.

Kedden reggel 400 paraszt érkezett Homelbe, hogy a fosztogatást folytassa. A fosztogats ezuttal kisebb volt.

Egy zsidót, aki a zavargások idején falura menekült feleségéhez, a parasztok agyonütöttek. Egy Davidov nevű kancsukával végeztek ki, egy öreg Leikin nevű zsidót puskatussal csapott agyon egy katona. Egy Koszunszkij és egy Obermann nevű zsidót a katonaság lőtt le, Halperin nevű zsidót a zavargók ütötték agyon. 64 zsidót megsebesítettek. Vagy 40 zsidó sebesült elhagyta a várost. A fosztogatás első napján egy hivatalnok izgatott a zsidók ellen s egy keresztény kereskedő, ki ezt hallotta, azt a hirt terjesztette, hogy a kormányzó parancsolta, hogy verjék el a zsidókat.

A zsidók a mohilewi kormányzótól, Klingenbergertől küldöttségileg kértek oltalmat, amire a kormányzó érdekes beszédben, *melyben az orosz szabadságmozgalomnak vezetőiül a zsidókat nevezi meg*, felelt is. Ebből adjuk a következőket:

»Uraim! Én tisztán, az önök érdekében jöttem ide. A szerecsétlen és ártatlan áldozatokat én fölöttem sajnálom, mert éppen csak az ártatlanok és szegények lakoltak. A lakosság egyik csoportjának ez az elkeseredése, hogy keletkezhett a másik csoport ellen? Oroszországban teljes a vallástürelem. Ezt a zsidók,

akik a zsidó hitet vallják, a legjobban tudják. Az utóbbi események okát mélyebben kell keresnünk. 25 éve ismerem Mohilev kormányzóságát. *Ezen idő során a zsidók hü alattvalók voltak, politikai mozgalmakban részt nem vettek, s akkor nem is volt zavargás.* A 80-as évek zavargásainak más volt a jellegük. Azok következményei voltak annak, hogy *a keresztény lakosságot elnyomták a zsidók. (!)* Most más a helyzet. A zsidók most minden kormány-ellenes mozgalomnak a vezetői. *Az egész szervezet (a munkások szervezete) és az egész szocialdemokrácia csupa zsidóból áll.* Eme mozgalmakban más hitfelekezetek is előfordulnak, de az utóbbiak csak a felbujtottak, a felbujtók egyesegyedül a zsidók. A gimnáziumokban elrontják a zsidó diákok az ifjúságot, az egyetemeken minden titkos gyülekezést a zsidók rendeznek. Mindennek ti magatok vagytok az okai, a történekeért magatokat okolhatjátok. A kormány teljesen pártatlan és én is pártatlan vagyok. És teljesen pártatlanul kell mondanom, hogy magatok vagytok mindennek az okai. *Igérem, hogy én ebben az értelemben fogom ő felségét is informálni.* Gyermekeiteket nem nevelitek rendesen; nem tudtok rájuk hatni; de leleplezhetitek őket, ha *följelentitek a kormánynak.* Ezt sem teszitek. *Most magatartástok gyümölcseit kaptátok meg. A civilizálatlan nép között a kormány iránt való engedetlenséget és harci vágyat terjesztitek;* de az orosz néptömegnek az nem kell s maga itél fölöttetek. Látjátok, mit értetek el. Hát nem hallatlan, hogy zsidók fegyverkeznek s arra a katonaságra löjjenek, mely védte (!) őket? Ilyen módon *nem titeket, hanem magunkat veszítjük kénytelenek védelmezni.* Sajnálom a szegény áldozatokat, de ime, magatok vagytok a bajoknak oka; mindazért, ami történt hitfeleitek előtt, ti viselitek az erkölcsi felelősséget.

E beszéd rettentő perspektívát nyújt az orosz főhatóságok gondolkodásmódjáról. Szerintük a szabadságukért, jogaikért küzdő zsidók, azok akik a modern eszméket terjesztik — okai az ellenük irányuló támadásoknak. A martiromság, amit így a zsidók a keresztény civilizáció eszméinek ápolásáért szenvednek, fölemelő ugyan; de elrettentő az a felfogás, mely magát eminenter kereszténynek tartó államban, a zsidók meglakoltatását — a modern társadalmi és állami eszmék ápolásáért — mint kötelességet jogosultnak hirdeti. A gyilkos támadás után két nappal a kormányhatalom képviselőjének egyetlen vigasztaló vagy megnyugtató szava sincs az üldözöttek számára. A hatóságok szándékos mulasztását egészen nyíltan avval okolja meg, hogy a kormány a zsidók ellen irányuló támadásokat kedvezményezi, mert a zsidók közül állítólag sok kormányellenes elem kerül ki. Ezek után senki sem csodálkozhat azon, hogy a kormányzó ur megtagadta az engedélyét egy olyan bizottság alakításához, mely az agyonverték családjának, a megsebesülteknek és kifosztottaknak támogatását vallotta céljául. Az »ártatlan« áldozatokat ennyire sajnálja az orosz közhatalom.

Nem csoda, ha ezek után nagy a nyugtalanság Homelban és az aggodalom el nem ül. A hangulatról számot adnak a következő tudósítások is:

A zsidó önvédelemről, bár jól helyt állott, bebizonyult, hogy ez a fölkényszerített fegyver kétélű volt. Homelben többségben vannak ugyan a hitfeleink, de a környék falvaiban és mezővárosaiban kisebbségben és a boszusomjnak ki vannak szolgáltatva. A kormányzó-ság északkeleti részében folyton bujtogatnak ellenük és boszuért kiáltanak. Természetesen e közben mindenféle, a valóságnak meg nem felelő aszondták-mondták kerül a munkások és a parasztság ajakára. Így pl. az, hogy a zsidók 20 családot lesaktoltak volna és még többet akarnának így kivégezni. Azok az utcák, ahol a mohilevi csata folyt, a teljes pusztulás képét mutatják. Ajtó, kapu összezuzva, ablak beverve, s a háztető meg az utca telisteli van a szétvagdalt ágyneműből kihullott tollal, pihével.

Az intelligencia magatartása megítélhető a következő esetből: Egy nyolcz éves zsidó lánykát nagyon szeretett egy tiszt meg a felesége, kik a gyermek szüleinek házában laktak. Mikor a vad horda erre a házra is rátámadt s a gyermek a tiszték lakásába menekült, azok onnan kikergették... A gyermek most súlyosan megsebezve fekszik. Egy orosz békebíró háztulajdonos, kinek lakói zsidók, a zsidó lakókat nem engedte házában maradni, azután szivarozgatva sétált s úgy nézte az utcán a zavargásokat. Mikor egy rendőr-őrmestert valamelyik fosztogatóval viaskodni látott, feléje kiáltotta: zsidó. Ez a »bíró« fog most a zavar-gók fölött ítélkezni és a károk megbecslésével foglalkozni! A kárbecslő bizottságba különben még egy notórius zsidófalót választottak be.

Későbbi jelentések szerint a zsidó fiatal embereket sorban tartóztatják le; elég hogy egy keresztény vádat emeljen ellenük. A mult héten vagy 40 zsidót, de keresztényt egyet sem fogtak el. *Salkind* dr. a szegény zsidók támogatására alakult egyesület elnökének közlése szerint 372 zsidó házat romboltak le. A elpusztított épületek száma 200. 10 zsidót megöltek, 100-at megsebesítettek, közülök hármát halálosan. *Nyégyszaz család-ot mindenéből kifosztottak.* Az eddig megállapított kár 200,000 rubel, de legalább is 300,000 lesz. A gyűjtés utján való segítés újra folyik.

Előfizetési felhívás.

Azokat a tisztelt előfizetőinket, akiknek előfizetése szeptember végén lejárt, szintugy azokat, akiknek előfizetése már elébb járt le, tisztelettel felkérjük, méltóztassanak előfizetésüket megújítani, hogy a lap szétküldésében fennakadás ne történjék.

Az „Egyenlőség“

szerkesztősége és kiadóhivatala
Budapest, V., Váci-körút 18.

Gyöngyszemek a talmudból és midrásból.

Írja: SZABOLCSI MIKSA.

Az ima czélja.

Balga vagy, ha azt hiszed, hogy az Urnak teszel szívességet, ha imádkozol. A világ alkotója, ki téged is teremtett, csak nem szorul a te dicséretedre. Az imát az emberek kedvéért óhajtja az Ur. Mert nemesbülnek, javulnak általa. Milyen ferde gondolkodásra vall már most, ha azt hiszi valaki, hogy ha imádkozott, akkor ő neki már nem kell jót tennie, nemesen cselekednie, mert ő már ugyanis vallásos, mert ő imádkozott, sokat imádkozott. Szerencsétlen ember: ne imádkozzál! Hisz téged az ima megront. Ha igaz az imád, jobbnak, nemesebbnek, emberibbnek kell lenned azoknál, kik nem imádkoznak. Ha mégis rosszabb vagy, ha a jótevést, a nemesen cselekvést azokra bízod, imád hamis és jobb volna rád nézve, ha az Ur házában nem is mutatkoznál.

Amit Izrael nem tud.

Szentélyt kellett emelni a sivatagban. Izrael lelkesedéssel hordta össze erre a célra kincseit. Annyira, hogy Mózesnek tiltakoznia kellett, szólván: ne hozzatok már annyit, mert van már elég, sőt több is az elégnél. Ugyanaz az Izrael Mózes távollétében bálványt formált magának és erre a célra odaadták még az asszonyok ékszereit is. Mert Izrael szertelen a jóban és szertelen a rosszban. Érzelmei nem ismernek mértéket. Lelkesedése, odaadása, levertsége, gőgje, alázatossága: mind határnélküliek. Azért szórta szét az Ur a népek közé, hogy tanuljon mértéket, tanuljon határt szabni érzelmeinek. Mert ez az, amit Izrael nem tudott. De a népeknek is szükségük van Izraelre, mely szívével gondolkodik. Tanuljanak tőle hevülni, érezni, szeretni, áldozni, Istent hirdetni, igazságosan cselekedni, családot becsülni, gyermekeket nevelni.

(Mit tanultak el a népek Izraeltől, azt itt nem kutatjuk; konstatáljuk azonban azt, hogy amit Izraelnek kellett volna eltanulnia a népektől, azt még ma sem tudja. Még ma is szertelen, ma sem ismer mértéket, érzelmeinek ma sem tud határt szabni. Nem tudja, meddig szabad elmennie lelkesedésében, nem tudja, . . . szóval cseppet sem politikus. Nem is tudta fenntartani államiségét, pedig kétszer is volt önálló. Tudta megszerezni a függetlenséget, de nem tudta megtartani.)

Legfőbb ismertető jel.

Akiben nincs könyörület, hirbe hozza ősnőjét.

(Hogy mi köze az anya, avagy nagyanya hitvesi becsületének a fiu, vagy az unoka könyörtelenségéhez, ahog-

megtaláljuk a kulcsot Bécza traktátusában megolvasható következő mondásban: *Kol mi seén bó rachamin éno mibené Jisrael*. Azaz, akiben nincs könyörület, az nem Izrael gyermekei közül való.

A népek, melyek között Izrael, míg a talmud korszaka tartott, élt, különösen kegyetlenségükkel váltak ki. A gyermekek feláldozása, vagy [ha hibás, vagy beteges volt, amely esetben áldozatul el nem fogadták] — kitétele a babiloniaiak, görögök, rómaiak és perzsák között mindennapi volt. Izsák áldozásának történetét, nem azért mondja el a szentírás, hogy demonstrálja, hogy Ábrahám kész volt a fiát föláldozni, hanem azért, hogy megtanítsa az embereket arra, hogy az Ur nem akarta föláldozását. Az istenfélő emberről az Ur úgy is tudja, hogy istenfélő, ahogy azt a Mindenható Ábrahámnak ki is jelentette. Mózes törvénye, a próféták tanítása tiltotta is az emberáldozatot és különösen a molochkultuszt, mely gyermekek megégetésével járt.

Az állatokkal plane embertelenül bántak az említett pogány népek. Ha husukat akarták enni, levágtak róluk egy darabot és megették, anélkül, hogy az állatot, mely lassan elvérzett, elébb leölték volna. A zsidó a legkönnyebb megölési módot kereste, hogy az állat ne sokat szenvedjen. A saktolás intézményét is azért hozták be a zsidók, hogy az állat lehetőleg könnyen muljon ki. A zsidók közt az állatot csak gyakorolt mester, a lehető leggyorsabban, a legélesebb szerszámmal véghatta le, míg a zsidó szomszédja levágta az eleven állat lábát, hogy megfőzze. Ezt is (éver min hacháj) Mózes tana halálnak büntetése mellett először tiltotta meg az embereknek.

Könyörületet, szeretetet azok a népek egyáltalán nem ismertek. A miveltek fejlesztették a művészetet, éltek a gyönyörnek és vágyaiknak, de felebaráti szeretet nem érintette szívüket. Ezt Mózes tana hirdette először a világnak, szólván: szeresd felebarátodat mint te magadat (Mózes III. könyve 14. fejezetének 18. verse.)

Soká tartott, míg ez a szellem, az emberiesség, a szeretet szelleme utat tört magának ama népekhez. Míg ez történt, a zsidó mesterek elkülöníteni igyekeztek népüket ama embertelen emberektől, mindenféle korlátokat állítottak föl és mindenféle uton igyekeztek Izrael gyermekének tudatába átvinni azt, hogy az ő eleme a szeretet és a könyörületesség. Annyira, hogy kimondták azt, hogy aki kegyetlenkedik, akiben könyörület nincs, aki más ember szenvedésével nem törődik, akit a nyomor látása meg nem indít, az nem származhat zsidó őstől.

Ezek után megértjük gyöngyszemünk szövegét. Akiben nincs könyörület, hirbe hozza ősnőjét, mert alkalmat ad arra, hogy kétkedjenek anyja, vagy nagyanyja hitvesi hűségében, minthogy zsidó apának és zsidó anyának a gyermeke nem lehet vérengző, nem lehet kegyetlen és nem lehet érzés nélkül való, mikor embertársát szenvedni látja. Mert a zsidó léleknek legfőbb ismertető jele a könyörületesség.

Mi a hivatal?

Hogy Rabban Gamaliel, a fejedelem, tudomást szerzett két tanítványának: Rabbi Jochannan bem Gudgedának és Rabbi Eliezer Chismának nagy kiválóságairól, melyek mellett azonban a mindennapi kenyér nélkül is szűkölködtek, értök küldött, hogy magas hivatalt ajánljon föl nekik. A két ifju mester, miután megtudták, miről van szó, kérette a fejedelmet, bocsásson meg nekik,

ogy hívására el nem mennek. Hallják, hogy a fejedelem állással kínálja meg őket, már pedig amit a fejedelem ajánl, azt nem illik visszautasítani. Azért inkább el sem mennek. Mert ők semmiféle hivatalt el nem fogadnak. Rabban Gambiel erre ezt üzenete a két tanítványnak:

Azt hiszitek, ugy-e, hogy én urakká akarlak megtenni benneteket. Tévedtek, fiaim. Terhet adok rátok. (Kimedumin atem se-szeráruth ani nóthén lachem, — avduth ani nóthén lachem.) Az állás csak a léhának uralom. A becsületes, komoly és képzett embernek az állás *munkát* jelent, nagy, felelősségteljes munkát, melylyel a közjót szolgálja. Szolgákká akarlak megtenni benneteket, gyermekeim, munkát, felelősséget rakok a vállatokra. Tudjátok, hogy fogták föl apáink a király állását? Rechebeam királyhoz így szóltak a vének: »ha szolgája leszel a népnek, szolgálatra készen hallgatod meg panaszát és jó szavakat intézel hozzája, akkor örök időn át hüen viszont fog szolgálni tégedet.« (Királyok I. könyve 12. fejezete 7. verse.) A jónak, a deréknek az uralkodás is szolgaság, mert nem él vele a maga javára, a maga kényelmére. Ha ellenségei vagytok az urhatnámságnak, jertek, én megteszlek benneteket napszamosoknak. Mert az igaz hivatalnok napszamosa a népnek, de nem ura, még kevésbbé zsarnoka.

A csalhatatlanság.

Figyeljétek meg, milyen formában szól Izrael törvénye a fejedelem áldozásáról. Nem úgy kezdődik az a törvénycikk, mint az előzők, a feltételes »im«-mel (im, azt jelenti: *ha*: pl. »im kol adath Jisrael jisgu« azaz *ha* Izrael egész közössége fog tévedni... Mózes III. 4. 13.) hanem kezdődik aser-rel, így »aser naszi jecheta« azaz, *minthogy a fejedelem vétkezni fog*. (Ugyan annak a fejezetnek 22. verse.) Valahogy eszébe ne jusson a fejedelemnek, ezt akarta ezzel a formával kifejezni Izrael szent írása, hogy ő nem vétkezhet, nem tévedhet, neki nincs mit jóvá tenni. Lesz miért vezekelnie, lesz jóvátenni valója. Mert ember. És mert mint ember nagyobb a hatásköre, mint bármely más embernek, könnyebben is tévedhet, mint más ember. És mert tévedése, ha azt be nem ismeri, jóvá nem teszi, végzetessé válhat, azért Izrael törvénye eleve megírta, hogy a fejedelem *fog* vétkezni, *fog* tévedni. Nem Isten ő és nem isteni lény. Eszébe ne jusson tehát a gögös föltevés, hogy nem csalatkozhat. Sőt *fog* csalatkozni, *fog* tévedni, *fog* véteni. A Tóra kizárta csalhatatlanságát, mert az ember, ki minden más ember fölött áll, könnyen megszedülhet, könnyen tulbecsülheti magát, azt hívén magáról, hogy tévedés hozzá nem férhet.

Rabbi Jochannan ben Zakkai az »aser«-t (»aser naszi jecheta«) »asré«-nak olvasta, ami azt jelenti, hogy üdv. Mert üdv fakad abból, ha a fejedelem tudja és vallja, hogy vétkezett, hogy vezekelni akar, hogy tévedését jóvá óhajtja tenni.

Ha a világ fölfordulna.

Furcsát álmodtam: szólt egy legionárius. Fölfordult világot láttam. Ugy volt, mintha azok, kik most fön vannak, lekerültek volna és mintha az alsók felsőkké váltak volna.

Helyes világot láttál, szólt egy centurio. — Ugy-e neked is ez a nézeted, judaeai zászlótartó!

— Nem, felelt a kérdező.

— Okold meg a véleményedet. Hát *így* jó a világrend, ahogy most van?

— Azt nem mondom, de valószínű, hogy még rosszabb volna a világrend, ha fölfordulna.

— Miből következteted ezt?

— A te megjegyzésedből. Fölfordult világot óhajtasz. Azok közül való vagy tehát, kik lenn vannak, de fenn szeretnének lenni. Milyen világ lesz az már most, ha olyan emberek lesznek fenn, kik a világ fölfordulását kívánják, csak hogy ők kerekedjenek felül?

Ahol nem szabad hirdetni a Tórát.

Hogy Mózes (Szináj hegyéről jövet) a törvénytáblákkal kezében megpillantotta a bálványt körülzáró Izraelt, darabokra törte az isteni törvényeket tartalmazó köveket és az Ur helyeselte Mózesnek ezt a cselekedetét. Mert amilyen érdem hirdetni az isteni tant ott, ahol vágnak rá, ahol ennél fogva méltók is rá az emberek, épp olyan vétek kitárni azt ott, ahova nem való. A hol bálvány az isten, gúnynyal fogadják a Tórát.* Nem érdemesek az ilyen emberek az Ur szavára, és aki mégis hirdeti előttük, vétkezik. Gyöngyök nem arra való, hogy sertések elé dobják, hogy beszennyezzék.

Az írás dicsérete.

Az írás a gondolat szege. Megrögzíti a repülő gondolatot. Az emberiség csak az írás segítségével tehetett szert a gondolatok kincses házára.

Írás nélkül mit sem tudnánk a multról. Az emberiségnek nem volna története.

Írás nélkül minden nemzedék újból kezdené a gondolkodás munkáját. Örökös kezdet volna. Írás mellett ott kezdjük, ahol az elődök végezték. Élünk az ő munkáikkal is. Szóval, van folytonosság a gondolkodás mezején.

Mig írás nem volt, nem volt törvény sem. Az embert tehát tulajdonképpen az írás tette emberre.

* A tétel megfordítottja is áll: Ahol gúnynyal fogadják a Tórát, ott az emberek bálványt helyeztek az Ur helyére. Sz. M.

Exegézis a hazugságról.

A *hazugság* elemei egymás mellett találhatók, de szétszórva az *igazságnak* részei. Sokat mondó a betűknek ez az elhelyezése.

(Mert betűkről van szó. A seker (שֶׁקֶר), azaz hazugság és az emesz (אֵמֶשׁ) azaz az igazság betűiről. A שֶׁקֶר betűi az alfabét rendjében egymás mellett találhatók, míg אֵמֶשׁ betűi a lehető legtávolabbra esnek egymástól. A alef (א) az alfabét kezdetén, a mem (מ) a közepén a taf (ת) a végén.

A betűk eme elhelyezésének a tanulsága a talmud szerint az, hogy a hazugság elég sűrű, de annál ritkább az igazság. A hazugnak könnyen akad társa, de egyedül és elhagyatottan áll az igazság.

A betűk alakjáról is következtet a talmud, de ez a következtetés már vigasztalóbb. A seker betűi mind egy lábon állanak. [A rés (ר) és a kuf (כ) a mi alfabétunk szerint is egy lábuak, a régiéknél a sin (ש) is vékony ágon himbálódzott. Alakja 3 águ szigony volt, mely egy pontból indul ki és melynek ágai mindjobban eltávolodnak egymástól, így: V.]

Más alapokon nyugodnak az emesz szó betűi. Az alefet (א) két erős láb tartja, a mem (מ) hatalmas talpon nyugszik, a taf (ת) betűje két oszlopon áll. A tanulság ebből ugyancsak a talmud szerint az, hogy az igazság szilárdan megáll, a hazugság meg csak sántikál.*

Rabbi Akiba betűmagyarázatai (Óthijóth d' rabbi Akiba) a seker szó első betűjének alakjáról ezt mondják:

A sin betű 3 ágának lefelé nincs gyökere, de minél magasabbra ér, annál több területet foglal el. [Mint már mondtuk, a mai ש betűnek eredetileg ez volt az alakja: V]. Mert minél tovább tart és minél magasabbra kuszik a hazugság, annál jobban terjeszkedik is.

A hazugságot a midras (Jalkut Beresith 56) meg is házastotta. Párja a könnyelműség. Amit a hazugság keres, azt elveri a könnyelműség. Külömben könnyelműség nélkül a hazugság legcsunyább fajtája el sem képzelhető. Mert vannak hazugságok, melyek erény számba mennek, azok t. i., melyeknek a kimélet, a szeretet a forrása. Vannak azután hazugságok, mik elítélendők, de érthetők. Hazugságok t. i. mik elmondóknak hasznát hajtának. De vannak olyan hazugságok is, melyeket meg sem értünk. Mert vannak hazugok, kik azért hazudnak, hogy hazudjanak. Semmi céljuk, semmi hasznuk, de hazudnak. Erre csak a hazugság párja ösztökélheti, a hazugokat, t. i. a könnyelműség.

E g y e b e k.

Adni, igazán, örömet, teljes szívből adni csak ketten tudnak: a szülő a gyermeknek és a férj a feleségnek. A gyermek is ad szülőjének, de adományával csökken tisztelete; a feleség is ad, ha abba a helyzetbe jut, hogy férjének adhasson, de adománya gyilkos, mert megöli szerelmét. A testvér adománya már szomszédja az alamizsnának.

*

Az oroszán soh'sem ordít szalma mellett. Akkor hallatja hangját, ha jászla hussal tele.

(Nem tudom, összevág-e ez a modern természetrajz adataival, de a talmudbölcsek, — ez ebből a mondásból

* A helyen, ahol a talmud agadája ezeket elmagyarázza, (Sabbath traktatusa 104. lap A. oldalán) magyarázatot mond a többi betű helyzetéről és alakjáról is. Játéknak látszik, pedig csupa mély, csupa magas gondolatok rejlenek a bölcsnél bölcsőbb mondásokban, aminők ezek is, melyeket itt ismerteltünk. Sz. M.

is kitetszik — abban a hiszemben voltak, hogy az oroszán soh'sem ordít éhségtől. Csak ha jóllakott hussal, akkor reszketteti meg az erdő lakóit szörnyűséges énekével. Mondani azt mondja ez a parabola, hogy némely emberrel nem bírni, ha kedvez neki a sors. Meghunyáskodik a nyomorban, de nem fér a bőrében, ha vagyona tett szert).

*

Nem azért nem bántjuk a méhet, mert mézet ad, hanem azért, mert tudjuk, hogy fulánkja van.

(A háladatosság nem igen tartja vissza az embert attól, hogy jóltevője ellen ne forduljon, de nem merjük bántani azt, akiről tudjuk, hogy ha ráütünk, akkor leterít. Szóval ha hálás is az ember, félelemből az, de nem háladatosságból. A talmud, igaz, a romlott emberről szól, mikor ezt a szentencziát fölállítja.)

*

Be bolond is némely ember. Szegényen él, hogy gazdagon halhasson meg.

— Nem bolond, hanem szerencsétlen, véli egy másik tanítvány. Az Ur megvonta tőle az erőt meg az akaratot, hogy vagyonát élvezze, és van-e nagyobb élvezet a jótevésnél? Csak gyűjtésre van itt. Aranyrakásokat hord össze. Nincs nyugta szegénynek, annyira vigyáz rájuk, míg jön a halál, mely elválasztja kincsétől. Ő sötét gödörbe megy, míg aranya szárnyra kél.

*

Az is sajnálatra méltó ember, ki boldogságra vágyodik és nem veszi észre, hogy a boldogság valósággal vár reá. Azt hiszi, hogy a boldogság nem akarja észrevenni őt, pedig a dolog úgy áll, hogy ő nem akarja észrevenni a boldogságot.

*

Aki elvesztette feleségét, annak nem csak gyermekei árvák. A legnagyobb árva ő maga.

*

Szint, világosságot, hangulatot és tartalmat csak a nő ad a háznak. Néküle Salamon király csodapalotája is puszta, üres, kietlen, hideg.

*

Hogy a drágaköveket csak kis darabokban találják, abból is láthatod, mennyire szereti a Teremtő a nőt.

(Mert, hogy hordaná a gyöngé nő a drágakövet, ha pl. ökölnyi nagyságban fordulna elő? Mert hogy akkor is hordaná, abban nem kételkedik senki sem.)

*

A hirnév kincs, de természete is olyan, mint a kincsé. Addig teljes, míg nem nyulsz hozzá, de csökken, ha élni akarsz vele.

*

Ha már száraz a sarud, nem kerülöd annyira a pocsolyát. Azért vigyázz nagyon, hogy sarud be ne sározd.

(Aki egyszer vétkezik, nem irtózik már annyira a vétektől. Azért különösen az első vétektől óvakodjunk.)

A XLVI. zsoltár.

Isten a mi oltalmazónk, biztos menedékiünk,
Szükségünkben segítségét gyorsan küldi nekünk.

Inoghat a föld alattunk, nekünk félnünk nem kell,
Hegysorokat nyelhet el a dühödt zajgó tenger.

Sustoroghat tornyosodva vize, zugó árja,
Reszkethetnek hegycsoportok büszke dagályára.

Szent városunk vigan örül csendes csermelyének,
Benne Isten hű szolgálói biztonságban élnek.

Nem inoghat sohasem, mert Isten védi, óvja,
Virágzását felsegíti dicső alkotója.

Tántorognak, megrendülnek népek, birodalmak,
Egész világ megrezdül, ha Tőle hangot hallnak.

A mindenség öröklött Ura van mivélünk,
Jákob ősiünk Istene véd, senkitől se félünk!

Csodáljátok bámulattal Isten sok nagy tettét,
Kinek örök hatalmától függ a lét és nemlét.

Megszüntet vad háborúkat, íjjakat zúz széjjel
Lándzsákat és hadszekeret tör szét erejével.

„Valljátok, hogy én uralgok a nagy mindenségen
Egész földön minden nép közt terjed dicsőségem.”

A mindenség öröklött Ura van mi vélünk.
Jákob ősiünk Istene véd, senkitől se félünk!

Patai József.

Kérés.

— Frankl. —

Midőn eljött a szombatok szombatja,
A bűnengesztelés szigorú napja,
A szent templomba felgyülekezésnek
Egész Izraelből ifjak és vének.

És megharsant a gyászos, ősi ének,
Zengett Izrael kegyes Istenének,
A múlt bűnre bocsánatot keresvén
És elnézést a még jövőre esdvén.

Aztán a főpap — hópalást a testén —
Előbb buzgó, csendes imába kezdvén,
Bemutatá a lisztet és a vért
Magáért, hazáért, Izraelért.

S a kecskek-vérrel teli kehelylyel
Az oltár legfölsőbb helyére ment fel
S a hova az évben sohase lépe,
Benyitott a szentélyek szentélyébe.

E szent szertartásnak ma vége,
De tedd meg, ó, Izrael népe,
Hogy napján az engesztelésnek
Tartsd a sanyargatást még kevésnek.

S meglátni, hogy reá mit véstek
A fájdalmak, a szenvedések,
Hová tán sohase tekintél be:
Nézz lelked mélyének mélyébe.

És ha a gyűlölségnek képe
Meredne sötéten elébbe,
O, vedd ki onnan, s tisztán kezdheted
Az elmúltnál talán szebb életed!

Gábor Andor.

H I R E K.

— Adományok. A lefolyt ünnepnapok alkalmával a vallásos érzület és a jótékonyosság a főváros főtemplomaiban csakugy, mint ima helyein szokásos módon keresett és talált megnyilatkozást. A templom, a zsinagóga, az állandó imahelyek s az alkalmi imaházak zsufozásig megteltek ajtatoskodókkal. A pesti hitközség tiz alkalmi imaházában is a méltó módon rendezett istentiszteletek állandóan sok hivat tartottak együtt. E tiz alkalmi imaház deficitje most kevesebb volt, mint az előző évi öté, ámbár a hitközség ezen imaházai kelletésére, kínálgatására a reklamnak semmiféle eszközét nem használta. A deficit csökkenéséből arra lehet következtetni, hogy ha a pesti hitközség még több alkalmi imaházat fog a saját kezelésébe venni, akkor a deficit egészen eloszlik, sőt a mily mértékben átveszi majd az összes alkalmi imaházakat, olyan mértékben még némi jövedelmet is szerezhethet. A fő természetesen nem a jövedelemszerzés, hanem az istentisztelet méltó volta s ama panaszok megszüntetése, melyek a magán kézből levő főünnepi imahelyek eredeti rendeltetése és az alkalmi imahelyek kínálgatása teljes joggal keltenek. A dohány-utczai templomban és a Rombach-utczai zsinagógában azok, kiket a szentírások mellé szólítottak, vagy a kik ott hozzátartozóik vagy más általuk megbecsülni kívántak megtisztelésére áldást mondatnak, végeredményében jelentékeny summát képviselő összegeket ajánlottak föl a pesti hitközség jótékony osztálya, a hitközség s a chevra kadisa, a nőegylet jótékony intézményei s a pesti hitközség kórházának kiegészítésére szolgáló új női kórház javára. Az adakozók és adományok a megajánlás sorrendjében ezek: a) a dohány-utczai templomban: *Bamberger Béla* dr. 500 kor., *madarasi Beck Nándor* (miseberachért) 200 kor., *Bettelheim Miksa* 320 kor., *Deutsch Jakab* (miseberachért) 200 kor., *Fleischl Sándor* konzul 1200 kor., *Fried Vilmos* dr. 200 kor., *budai Goldberger Berthold* 400 kor., *Grünwald Mór* műépítő 300 kor., *Kern Róbert* (Bécsből, Kern Jakabnak a fia, ki a főünnepre mindig Budapesten jön s a tóra elé szólítatja magát) 800 kor., *Kohner Zsigmond* udvari tanácsos 1800 kor., *megyeri Krausz Lajos* kir. tanácsos 2000 kor., *Stein Manó* 400 kor., *Török Kornél* 250 kor., *Weisz Berthold* udv. tanácsos 1000 kor., *Agoston Lajos* 425 kor., *Baumgarten Leó* 650 kor., *Deutsch Sámuel* 850 kor., *Guttmann Miksa* 200 kor., *Hersfelder Manó* 350 kor., *Kohn Ignác* 200 kor., *Kohn Jakab* 160 kor., *Kramer Jakab* 700 kor., *Pick Hugó* 200 kor., *ruszti Ruszt Bernát* 500 kor., *Sándor Pál* orsz. képviselő 1000 kor., *Schlesinger M. Berthold* 500 kor., *okányi Schwarz Jakab* 1000 kor., *okányi Schwarz Ignác* 900 kor., *okányi Schwarz Gyula* 500 kor., *csepeli Weisz Manfréd* 300 kor., *Falk Mór*, *Müller Mór*, *Schlesinger Jakab* 100—100 kor. — b) a Rombach-utczai zsinagógában: *Brill Géza* 400 kor., *Deutsch Antal* a Pester Lloyd közgazdasági rovat-szerkesztője 200 kor., *Lindenbaum Mór* 200 kor., *Salzer Ignác* kávé 160 kor., *Ujhelyi József* 250 kor., *Winterberg Gyula* 400 kor., *Weisz Manó J.* chevra kadisai előljáró 600 kor. A pesti hitközség tagjainak ez a jótékonyossága, a mely az ünnepnapokhoz fűződik ezzel nincsen kimerítve. Egy kis részük ott szerepel azok közt az adományok és alapítványok között, melyeket a hitközség elnöke, *Kohner Zsigmond* udv. tanácsos, a pesti hitközség választmányának a nyári szünetek után szept. 27-én tartott ülésén jelentett be. Ezen csak kis részben ünnepi jellegű adományok és a nem ünnepi jellegű alapítványok a következők:

a) Szegénygyámoltás javára: *Laczkó Sándor* és *Károly* 800 k, lovag *Lederer Sándorné* 700 k, *Baumgarten* Leó és gyermekei 600 k, *tőszegi Freund* Vilmos, *Hirsch* Jakab és neje, *Bamberger* Béla dr., *Weisz* Fülöp 400—400 k, *Kohner* Ágost, *ormódi Ormódy* Vilmos 250—250 k, özv. *Kohn* Nátánné családja, *Strasser* Alfréd, *Wolfner* József, *Wolfner* Nándor, *Wolfner* Lajos, *Szécsi* testvérek, *Szurdai Weisz* Adolfné, *Sándor* Ármin, *dirsztai Dirsztay* Béláné, *Brüll* Denise, özv. *Heller* Gáborné, néh. *Kohn* Arnold testvérei 200—200 k, néh. özv. *Reik* Arminné hagyom. 200 k, *Klein* H. Jakab, dr. *Fried* Adolfné, *Singer* Jakab dr., *Saborsky* Ede 100—100 k, *Reimann* Lázár és *Leveleki* Ármin 60—60 k, *Kampl* Rezső 50 k, és *Wellisch* Alfréd 20 k. — b) A *Bródy Adél-gyermekekórház* javára: néh. *Reich* Ármin és neje szül. *Blau* Fanny hagyom. 2411 k 60 fill., néh. lovag *Adler* Adler Mór hagyom. 2000 k, *Weisz* Fülöp 200 k, *Strasser* Alfréd és *Fischer* Márk 100—100 k, ifj. *Hay* Ignác és *Ruszká* F. 20—20 k. — c) a *kórház* javára: néh. *Reich* Ármin és neje szül. *Blau* Fanny hagyom. 2411 k 60 fill., néh. *hatvani Deutsch* József hagyom. 2000 k, néh. *Leopold* Ignác és *Katalin* hagyom. 2000 k, *Kramer* Rezső és *Hay* Gyuláné 200 k. — d) a *fiárvaház* javára: néh. *hatvani Deutsch* József hagyom. 6000 k, néh. *Reich* Ármin és neje szül. *Blau* Fanny hagyom. 1205 k 80 fill., *Kohner* Ágost 250 k, *Kohn* Arnold testvérei 100 k, *Fischer* Márk 100 k. — e) a *nyugdíjintézet* javára: néh. *hatvani Deutsch* József hagyom. 1000 k, *hatvani Hatvany Deutsch* Sándor 200 k. — f) az orsz. *rabbiképző-intézet* önszegélyező egylete javára: *hatvani Hatvany Deutsch* Sándor 200 k. — g) Az *Aggokháza* javára: néh. *Reich* Ármin és neje szül. *Blau* Fanny hagyom. 1205 k 80 fill., *hatvani Hatvany Deutsch* Sándor 200 k. — h) A *leányárvaház* javára: *Fischer* Márk 100 k. — i) A *Nőegylet* javára: *Wolfner* József 200 k. — j) A *Talmud-Tóra-intézet* javára: *Goldberger* Sándor F. fiai czég 20 k. — k) A *kézműegylet* javára: *Fischer* Márk 100 k. — l) az izr. orsz. *Siketnémák intézete* javára: néh. *Reich* Ármin és neje szül. *Blau* Fanny hagyom. 602 k 90 fill., ifj. *Hay* Ignác 24 k. — m) A *hitközségi alap* javára: néh. *hatvani Deutsch* József hagyománya 4000 k. — n) Szegény isk. *gyermekek ruházására*: néh. lovag *Adler* Mór hagyom. 1000 k. — o) *Kiházasítási segély-alapítványokra*: néh. *Reich* Ármin és neje szül. *Blau* Fanni 16,000 k, néh. *Leopold* Ignác és *Katalin* hagyom. 4800 k. — p) *Tanítóképző-intézet* *ösztöndíj alapítványra*: néh. *Adler* Mór hagyom. 10,000 k. — r) *Eppinger* Lázár *lakbérengedélyezési alapra* 6113 kor.

— **Püspöki installáció.** A nagyvárad új püspököt, *Szmrecsányi* Pált, a héten iktatták be új tiszttségébe. Ez alkalommal az ottani kongr. hitközség is tisztelgett az illusztris főpap előtt, akit humánus fölfogásának előzőleg is sok szép tanujelét adta s arról az elítélő nyilatkozatáról is nevezetes, melyet a namesztói vérvád alkalmával, ennek terjésztőiről markáns szavakban juttatott kifejezésre. A hitközség küldöttségének *Wechsler* Adolf hitk. elnök, *Kecskeméti* Lipót dr. főrabbi, *Krugstein* Izidor gondnok, *Reismann* Mór, *Bügler* Jakab, *Barta* János dr., *Weisz* Károly és *Révész* Vilmos dr. előjárósági tagok voltak a tagjai. Szónokuk *Kecskeméti* Lipót dr. nagyon szépen üdvözölte a főpapot. Kiemelte, hogy mily természetellenes a mi kulturánk, mikor ünnepszámba megy a pillanat, mikor a vallás üdvözli a vallást s félve kell reá gondolni, hogy a pillanat eltűnik. Mindkét vallásban ott rezeg az isteni kinyilatkoztatás erős hite s bár külső nyilvánulásában másféle a hit, de a morálban megtaláljuk Istent és egymást. És a morála

zsidó hit lelke s ezért tudjuk mi szeretni a más vallásukat. E vallás szellemében — mondotta — üdvözöljük mi Eminenciádat. Itt állunk előtte és érezzük az erőt és hatalmat, melynek piedesztálján áll, de ez a hatalom nem döbönt meg, mert meleg sugárzik belőle, a szeretet melege. Üdv az Eminenciád osztályrésze, mert százezernyi lélek vallási feje s míg sokan kétségbe vonják a vallási nevelés magasztos erejét, addig Eminenciád megmutatja személyében ennek értékét. *Mi egyek akarunk lenni a magyarságban, humanizmusban, a szeretet moráljában*, melynek Eminenciád fénylő alakja.

A főpap megindultan válaszolt a gyönyörű, költői szépségekben ragyogó beszédre.

Mint a kath. egyház érdemellen főpásztora, úgy mond, szivemből igyekszem követni azt a törvényt, melyet megváltóm, mint az emberiségre első sorban kötelezőt szabályul állított föl, mikor kimondta: »Szeresd a te Uradat, Istenedet teljes szivedből és felebarátodat, mint önmagadat.« *Ez a felebaráti szeretet, egyházam alaptörvénye*, melyet mindenkinek, a ki megérti őt, követni kell. *És minél inkább át vagyunk hatva Krisztus szellemétől, annál inkább gyakorolni fogjuk azt a szeretetet, mely műveiben sem állásbeli, sem felekezeti különbséget nem ismer.* Én szivemből átérzem és munkálkodásom iránytűjéül véve, *érvényesíteni fogom e szeretetet s e felebaráti szeretet kapcsába foglalom mindazokat, kiket szeretett hazám iránti törhetetlen hűség s javára irányuló munka köt egybe.* Én önöket, mint a város odaadó, hű polgárait ismerem s a szeretet e kapcsába valónak érzem. Midőn megköszönöm, hogy megjelenésükkel megtisztelnek, legyenek meggyőződve, hogy a hazafias működés terén szívesen fogok Önökkel együtt működni.

— **Új templom Aradon.** Az aradiak zsidó temploma 75 évvel ezelőtt épült, s ma természetesen nem képes már a hozzáfűzött igényeknek megfelelni. Nem régiben a város a templomnak tűzveszélyes voltát is megállapította s különféle sürgős átalakításokat követelt a hitközségtől. Az új templom építésének terve különben sem új keletű már az aradi hitközségben, melyet monumentális alkotásokkal megelőzött Miskolcz, Debreczen, Szabadka és leginkább Szeged. A hitközség ősz főjegyzője, az érdemes *Rosenberg* Lipót, most egy művével készült el, mely az aradi új templom fölépítésének módzatait, lehetőségét és eszközeit fejti ki alaposan. E mű a hitközség kultuszbizottsága elé került, amely ez alapon fogja megkezdeni az új templom létesítésének munkálatait. *Rosenberg* memorandumja szerint ötszázezer korona kell a templom építésre, mely a hitközségi tagok különösebb megterhelése nélkül előteremthető: a) az imaszékeknek az új templomba való áthelyezéseért a tulajdonosok által teljesítendő aránylagos felülfizetésekből; b) az imaszékek eladásából befolyó jövedelmekből; c) közadakozásból és d) a felveendő kölcsönökből. E memorandum alapján *Rosenberg* Sándor dr. főrabbi egyik ünnepi szónoklatában fölhevítá hűveit, hogy a templomépítési alapra adakozzanak. Az első ilyen adakozó már két évvel ezelőtt *Weisz* Dávid volt, aki 200 koronát adományozott s a mostani ünnepek alkalmával is *Münch* Márton és neje meg *Berger* József és neje 200—200 koronát adományoztak a templomépítési alapra. A hitközség vezetői *Deutsch* Bernát elnök és *Nemes* Zsigmond dr. orsz. képviselő alelnök a templomépítés akcióját tovább fejlesztik.

— **A XII. községkerület**, melynek székhelye Győrött van, folyó hó 18-ikán Esztergomban fogja alakuló közgyűlését megtartani. E közgyűlésen választások is lesz-

nek és, amint értesülünk, az eddigi elnök *Schreiber* Ignác kir. tanácsos, e tisztséget többé elvállalni nem akarja. Eme kiváló hitfelünknek, ki mint az Osztrák Magyar Bank főtanácsosa Bécsben lakik, bár a győri hitközségnek tagja, skrupulusai támadtak a tekintetben, hogy lehet-e a XII. községkerület elnöke, s mert skrupulusai támadtak, hát ebből le akarja vonni a konzekvenciákat. Komoly veszteség és igen jelentős kár volna a XII. községkerületre, ha vezetésétől *Schreiber* Ignác megválna. *Schreiber* Ignácot felekezetünk legjobbjai között annyira megszoktuk látni és példaadó tevékenységével, felekezeti közügyekre szánt áldozataival, s más irányu társadalmi jótékonyágával annyira rászolgált a vezető állásra, hogy nem tudunk avval a gondolattal megbarátkozni, mely visszalépéséről ad hirt. Erre egyáltalán nincs is ok. Ha *Schreiber* bécsi lakó létére lehet a győri hitközségnek egyik munificens tagja, ha képviselője lehet a községkerületben, akkor a községkerületi elnöki állást is — mely állandó jelenlétet nem igényel — bizvást betöltheti továbbra is. Reméljük, hogy a XII. községkerület képviselői mindnyájan azon lesznek, hogy *Schreiber* Ignácot szándéka megmásítására és arra is rávegyék, hogy a XII. községkerületnél viselt elnöki tisztségét, mely állásában érdemeket szerzett, továbbra is tartsa meg.

— **Alapítványok.** Özv. *Rott* Józsefné, boldogult férje szellemét követve, a pesti izr. hitközség előjáróságánál nagyobb kiházasítási segély- és ösztöndíj-alapítványt jelentett be, melyek több százezer korona értékben egész vagyonukat képviselik. A nemes lelkű letű urhölgy rendelkezése folytán, kinek sok jó tette ismeretté tévé már a nevét, az alapítványok kamatai első sorban családtagoknak, továbbá a két izraelita árvaház javára jutnak. Az alapítványok csak az özvegy elhalálása után lépnek érvénybe és boldogult férje emlékének tiszteletére a *Rott* József nevét viselik.

— **Értékes ajándék.** *Linksz* Ármin dr., a pesti Chevre-Kadisa választmányának és a pesti hitközség képviselőjének tagja nevével együtt nagy értékű ajándékhoz jutatta a vágbesztercei hitközséget. Nagy értékű tóraékszerkészletük volt, melyet ereklüként több mint egy évszázadja őriztek a családban. E készletet, melyet a budapesti Singer testvérek ötvös céggel elébb jókarba helyeztettek, a vágbesztercei hitközségnek adományozták, pusztán azt kötve ki feltételtül, hogy a hitközség *Linksz* Ármin dr. szüleiért haláluk évfordulóján gyertyát gyújtasson és kadis imát mondasson. A hitközség készséggel fogadta el ezt a föltételt s elhatározta, hogy a kadis imát mindenkor a pappal vagy annak helyettesével mondattja. Az adományozott tóraékszerkészletet, melyet *Linksz* dr. elődei 1785-ben készítették, a most lefolyt roshasonó első napján vették használatba a vágbesztercei hitközségnél. Igen figyelmes módon történt ez. Az ékszereket olyan szentírásra alkalmazták, a mely szintén a *Linksz*-családé volt. A tóra kivételét pedig az adományozó megbízottjára, *Knöpfelmacher* Lipótra bízta, aki fennhangon mondta az előirt imát. *Linksz* Ármin drra és nejeére nagyon szép misaberachot mondtak, s ezenfölül az az nap a tóra mellé szolított vágbeszterceieknek és másoknak kedves kötelességükké tették azt, hogy az ajándékozó párra misaberachot mondassanak.

— **Elhunyt főszolgabíró.** Lugosról írják, hogy *Hirschl* Béla, a begai járás főszolgabírája, a ki egyetlen zsidóhitű főszolgabíró volt az országban, folyó hó 4-én életének 54-ik évében hosszas szenvedés után, Bálinczon meghalt. Holttestét Facsetre szállítottak és f. hó 8-án

az ottani izrael. sirkertben helyezték örök nyugalomra. A megboldogult több mint egynegyed század óta szolgált Krassó-Szörény vármegyét, hol az ő kiváló tehetségét, széleskörű ismereteit és mindenekfölött fáradhatatlan buzgalmát osztatlanul becsülték. *Hirschl* Béla mintaképe volt azoknak a járási főszolgabíráknak, a kik nem szorítkoznak tisztán adminisztratív kötelességeik teljesítésére, hanem jóságos atyjuk a vezetésükre bízott járásnak, szívéből hordják annak kulturális és közgazdasági érdekeit, s lelkük egész melegével munkálkodnak azok előmozdításán. Mikor néhány évvel ezelőtt negyedszázados jubileumát ünnepelte, a megye összes notabilitásai részesítették lelkes ovációban. Halálának híre mély részvétet keltett egész Krassó-Szörény vármegyében.

— **Adomány.** *Mandl* Adolf özvegye a Budán építendő templom alapja javára 2000 k.-t adományozott. A templom építése *Kiss* Arnold dr. főrabbi egyik ünnepi beszédében szolította föl híveit s ennek hatása alatt adta *Mandl* Adolfné a 2000 koronát.

— **Gyászistentisztelet.** Az »Izr. siketnémák országos intézete« imaházában, néhai *Baumgarten* Ignác intézeti kurátor emlékére, a héten megható ünnepélyt tartottak. Az intézet zsidó vallású növendékei a tantesület vezetése alatt mentek a templomba, hol egy növendék magyar imát, egy másik a szokásos kadis imát mondta el az elhunytért, ki az intézet felállításakor körül annak idején nagyon buzgólkodott és arról végrendeletében is bőségesen emlékezett meg. A gyászistentiszteleten az előjáróság részéről *Deutsch* Sámuel elnök, továbbá *Messinger* Ármin, *Heller* Gyula és *Seeman* Ignác bizottsági tagok voltak jelen.

— **Tóraavatások.** A budapesti Márton-utcai imaegyesület új szentírást szerzett be, melyet a szokásos ünnepélyességgel roshasonó első napján adtak át rendeltetésének. Az új tóratekercs az egyesület pénztárosának *Kaisernek* az írása. — A budapesti Chinuch Neorim imaegyesület, melynek imahelyisége a Teréz-köruton van, semini aceres napján új tóratekercszet fog fölavatni. Az új szentírás számára *Rákosi* Sámuel és neje értékes aranyhimzésű tóráköpenyket adományoztak.

— **Rabbiválasztás.** Károlyvárosból írják nekünk, hogy az ottani hitközség a *Drobiuski* dr. rabbi elhunytával megürült tisztséget sikerült választással töltötte be, amennyiben *Sik* Bernát dr. rabbinövendéket, kit képző intézete: a budapesti rabbiseminárium ajánlott, egyhangulag hitszonórává és hittanárrá választotta meg. E választás kedvező reményekre nyújt kilátást, mert *Sik* dr.-nak zsidó irodalmi tudásán kívül világi tudása is bőven van, és papi hivatásának betöltésére lelkes buzgalma is képesíti. Jó szónok és a szláv nyelvnek is annyira birtokában van, hogy az iskolában horvát nyelven végzendő hitoktatás ellátására alkalmasnak találták.

— **Bizonyosan a zsidók tették.** Ennek a már nem ismeretlen bizonyítási formulának érdekes tanujelét szolgáltatta *Skugarevskij* orosz generális. A vilnai kaszárnyákban és táborban ugyanis nem régiben sok forradalmi iratot találtak, amire a gondolkodásban magát nem nagyon megerőltető parancsnokló generális *Skugarevski* a következő napiparancsot adta ki: »A proklamációkat bizonyosan zsidó katonák terjesztették. Meghagyom, hogy zsidó katonákat semmi szín alatt se szabadságoljanak. De ha annak elkerülhetlen kényszere állana be, hogy zsidó katonákat szabadságolni kellene, akkor vigyázni kell rájuk, hova mennek, kit látogatnak meg és hol időznek!«

— Egy bucsuztató. Előző számunkban megemlékeztünk néh. Ormódi Ormódy Vilmosné elhunytáról. A nagyasszony ravatalánál, mint érintettük, *Weiszburg* Gyula dr. rabbi mondott olyan meleg, s a szokásostól eltérő bucsu beszédet, hogy azok körében, kik a végtisztességadáson jelen nem voltak s csak hallottak róla, oly nagy mérvű érdeklődést keltett, hogy egyrészt ez érdeklődésnek, másrészt a hozzánk érkezett számonkérésnek teszünk eleget, mikor ezt az istenhozzádot alább egész terjedelmében közöljük. *Weiszburg* dr. bucsuztatója ez:

Mindenható Isten! Ki világot teremtettél öröme, bánatra és világalkotásod tervébe fölvetted a halált, mely felriaszt legcsendesebb álmunkból, megzavarja legédesebb örömünket, mely oly kegyetlen, mikor egy lényt sujt, mégis sok vérzik csapása alatt, egy szívet némit el, hogy helyette feljajduljanak mások, melyek a szívvél összefűzve voltak: tekints le ránk e fájdalmas órában, midőn a sir nyugalmanak adunk át egy nőt, kiben annyi nemes tulajdonság egyesült, kinek lelke képe a harmónia oly tökéletességét tüntette fel, minő csak ritkán jut nőnek osztályrészül. Hisz nála a tiszta, mélyrelátó elme nem nyomta el a szívnek meleg emberi érzését, széles látókör, a szép végtelen birodalmáig hatoló szellem nem állta útját a szerény szűk otthonban diadalmas hitvesi szeretetnek és modern forrásokból táplálkozó műveltsége békésen megfért mély s igaz vallásosság mellett. Hisz ilyen volt, — Te tudod — Ormódy Vilmosné. Tekints le, nézd a fájdalmat, mely a lelke felétől megfosztott férj szívében viharzik, nézd a bánatot, mely a rokonok és ismerők szívére nehezedett és küldj megnyugvást a kétségbeesés, vigasztalást a bánat után, hogy igazságodban ne kételkedjenek a sujtottak, sőt belássák, hogy a fájdalom csak ellenértéke az élet örömének, a szenvedés igazságos ára élvezett boldogságnak, a könyvek diadaljelei annak, hogy a leáldozott élet helyes élet volt, mely üdvöt vetett, jól gyökereztetett. Küldj enyhülést a fájdalomnak, gyógyulást a szív sebeinek, hisz olyannak vallunk: **ה'רופא לשבורי לב ומחבש לעצבותם** ki meggyógyítja a megtört szíveket, bekötözi a bánat ejtette sebeket. Adj erőt a sujtott férjnek, hogy fölemelkedhessék a csapás után, mely megtörte, hogy újból találjon célt, melyért érdemes dolgozni, fáradni. A megboldogulttól pedig, ki az életben bőséges kegyelmedet megismerte és hálásan elismerte, ne vond meg soha jószágod óvó szárnyait, hogy nálad láthassa az örök szépet, melyet fölt nem zavar, az örök szeretetet, melyhez fájdalom nem tapad, az örök boldogságot, melyért nem kell bűnhődni szenvedéssel. *Amen!*

Ugyanitt megragadjuk az alkalmat, hogy mult heti tudósításunk utolsó sorainak néhány elkeverődött szavát helyreigazgassuk. A tudósításban ugyanis mint a végtisztességadásban résztvevőkről »magas állású miniszterek«-ről és »a főorvos«-ról volt szó, holott magas állású miniszteri *tisztviselőket* és a *fővárosi* pénzügyi intézetek igazgatóit értettük és irtuk. A szedő azonban mást gondolt s az olvasottakat összekeverte.

— Igaz-e? Ezen a czimen mult heti számunkban megírtuk a P. Ll. után, hogy *Várossy* Tivadar, a győri tanulmányi főigazgató a győri reáliskola négy zsidóhitű tanárával úgy rendelkezett volna, hogy azok jomkipur napját meg nem ülhették, mert az iskolában tanítaniok kellett volna. A P. Ll.-hoz küldött helyreigazítás szerint ez a hír a közölt formában — mint mi előre írtuk — a valóságnak nem felel meg. A tényállás

az, hogy a reáliskola igazgatója az egyik zsidóhitű tanár indítványa folytán a tanulmányi főigazgatóhoz azt a kérdést intézte, hogy van-e olyan miniszteri rendelet, a mely a zsidóhitű tanárokat az engesztelő napon való tanítás kötelezettsége alól fölmenti. A főigazgató ily rendeletről nem tudott, mert az e tárgyban kelt rendelet csak a zsidóhitű tanulók ünnepi fölmentéséről intézkedik. A főigazgató azonban nem ellenezte a zsidóhitű tanárok fölmentését és pedig annál kevésbbé, mert úgy az igazgató, mint a főigazgató 1—8 napig terjedő szabadságot adhatnak. A szabadságot az igazgató a főigazgatóval egyetértően engedte a reáliskolai zsidóhitű tanároknak és tanulóknak, még pedig azért, mert engesztelő napon a növendékeknek 60%-a úgy sem jön iskolába.

— Magyar név. *Hartenstein* Zsigmond kir. tanácsos, a főváros társas életének egyik kitűnősége, nevét »Horvát«-ra változtatta.

— A zsidó tanítók községi adója. A pesti zsidó hitközség árvaházában működő tanítókat a főváros megadóztatta s az adót be is hajtotta. A tanítók a tanácshoz fordultak s a tanács legutóbbi ülésében a közigazgatási bíróságnak egy hasonló ügyben hozott ítélete alapján az árvaház tanítóit a községi adó fizetése alól fölmentette.

— A gyulai nőegyesület a tagok élénk érdeklődése mellett a minap tartotta évi közgyűlését. A közgyűlés az elnök hosszas betegsége miatt maradt ily későre; de ezuttal — felgyógyultan — már ő elnökölt. A bemutatott évi jelentés szerint a taglétszám nem változott, a vagyon, bár az évi kiadás a 2000 koronát fölülmulta, 819 korona 40 fillérrel szaporodott. A közgyűlésen két egyenkint 500 koronás alapítványt jelentettek be; az egyiket *Leopold* Johanna tiszteletbeli tag fizette be, a másikat *Grünwald* Vilmos budapesti lakos ajánlotta fel, a kit a közgyűlés tiszteletbeli tagjává választott.

— A szabadkai új izr. templom csillárai. A lefolyt újévi ünnepek alatt csodálatot keltettek a szabadkai új izr. templom csillárai, a magyar műipar igazi remekei. Az összes világítótestek a feltűnően szép 60 lángú középcsillárral és 4 kandeláberrel együtt Komor és Jakab műépítésszek tervei szerint a Magyar fém- és lámpaárugéár kőbányai telepén készültek. Hazafias kötelességünk iparművészetünk e sikeréről külön megemlékezni.

— Elhunyt hadosztályparancsnok. *Nissim* Jaques pasa dr. hadosztályparancsnok, a harmadik török hadtest orvosfőnöke és Monastir, Kassoja és Saloniki kerületek egészségügyi főfelügyelője, 53 éves korában vérmérgezés következtében elhunyt. Zsidóletére Törökországban ő volt az első, ki ezt a magas rangot elérte. Temetésén 40000 ember vett részt. Sirjánál bucsubeszédet Modiano nagy-rabbi mondott.

— A hongkongi kormányzó. *Nathan* Mathev ezredest, aki eddig az aranyfölkék kormányzója volt, az angol kormány Hong-Kong kormányzójává nevezte ki.

— Halálozások. *Füchsl* Emánuel a *Füchsl* testv.n.-váradi bornagykeresk. cég egyik főnöke, elhunyt Brassóban. A mai virágzó s nemcsak hazánkban, de külföldön is ismert *Füchsl* bornagykereskedésnek az elhunyt volt egyik alapítója, ki fivérével, *Füchsl* Jakabbal együtt 1850-ben kezdett a magyar bornak külföldön való forgalombahozatalához. Fáradtságot nem ismerő buzgalomukkal és szorgalmukkal hirnevet és becsületet szereztek külföldön a magyar bornak, megbízhatóságuk és

A nagykanizsai izr. hitközség előjáróságától.**Pályázat.**

A nagykanizsai izr. hitközség kezelése alatt álló Löwenstein Lea-féle alapítvány kamataiból a t. évben egy bachurnak 400 kor., azaz négyszáz korona házasodási segély fog kiadatni.

Az 1825-ben kelt alapítványi oklevél értelmében, az illető, alkalmazásban még nem levő bachurnak három nagy hitközségben működő rabbtól bizonyítványának kell lennie arról, hogy nagy hitközségben rabbi, vagy dáján állás betöltésére képes.

Az alapítványozó rokonai, ezek nem létében nagykanizsai illetőségűek, ha a megkívánt kellékekkel bírnak, előnyben részesülnek.

Kellően felszerelt kérvények f. évi október hó 15.-éig nyújtandók be alulírt előjáróshoz.

Nagykanizsán, 1903. szeptember hó 28-án.

A nagykanizsai izr. hitközség
előjárósága.

A pozsonyi izr. betegápolóképző intézettől.**Pályázat.**

A pozsonyi izr. betegápolóképző intézet egy ápolónői állásra pályázatot hirdet. Pályázhatnak oly feddhetlen előéletű izr. nők, kik 20. életévüket meghaladták, de 35 évnél nem idősebbek; a születési, egészségi a hitközség által kiállított erkölcsi s iskolai bizonyítványokkal felszerelt és rövid életrajzzal, valamint esetleg ajánló levelekkel támogatott pályázat f. évi október 25-ig az intézet igazgató tanácsához, izr. kórház, intézendő.

Dr. Fischer Jabab,
kórh. főorvos, elnök.

A muraszombati izr. hitközség elnökségétől.**Pályázat.**

A muraszombati izr. hitközségnél 1904. évi január 1-én megüresedik a kántor, metszői állás, melyre ezennel — előző pályázat sikertelensége miatt — pályázat hirdettetik.

Pályázónak jó שוהם, ובורה, וסורה és képesített מורה-nek kell lennie; iskolás gyermekeket héber írásban és olvasásban oktatni képes legyen.

Javadalma: évi 800 korona fizetés, 200 korona lakbér és az egész sechita és szokásos mellékjövödelmek.

Pályázatok f. évi november hó 15-ig az elnökséghez küldendők.

Próbaelőadásra csak meghívottak bocsáttatnak és költözködési költségre 100 koronáig csak a megválasztott tarthat igényt.

Muraszombat, 1903. október hó 5-én.

Dr. Ritscher Samu,
hitk. elnök.

HIRDETÉSEK.**Isr. Knaben-Erziehungs- u. Unterrichts-Anstalt**

von Bamberger, Aschaffenburg.
Unter Aufsicht der kgl. bayr. Regierung.

Institutschule mit vorzügl. Lehrkräften — Gelegenheit zum Besuche von Realschule, Gymnasium u. Technikum. — Nachhilfeunterricht in allen Disziplinen.

Prospekt durch

Das Direktorat.

Csúz és köszvényes bántalmak egyedüli biztos gyógyítószere

a ZOLTÁN-féle

csúz- és köszvényelleni kenőcs.

Üvegje 2 korona.

ZOLTÁN BÉLA BUDAPEST

— GYÓGYSZERTÁRA — V. ker., Szabadság-tér,

ő cs. és kir. Fensége József kir. hg. udvari szállítója.

HIRDETÉSEKET

jutányos áron elfogad

EGYENLŐSÉG

KIADÓHIVATALA.

Palästinai borok.**A Palästinai Beviteli Társaság**

Budapest, VII., Erzsébet-körút 42. sz. a.

képviselőséget

létesített, melynek vezetésével tisztelettel alulírottat bizta meg.

Mindön ezt a t. borfogyasztó közönséggel szíves tudomásul vétel végett közlöm, egyszersmind kérem, hogy az alább felsorolt borfajtákra vonatkozó számos megrendelésével engemet meletisztelni sziveskedjék. Pontos kiszolgálást, eredeti borminőségeket biztosíthatatok, melyeknek ezt a mivoltát tanúsítja az, hogy az eredeti lepecsételt hordókat a közjegyző jelenlétében bontatom föl és hiteles pecséttel elátott palaczkokba fejtetem le.

A borok a szentföldi zsidógyarmatok termeléséből valók.
Tisztelettel

HERZOG LAJOS.

Vörös borok (Fanyar)

Medoc III. (Esra)	1 palaczk K. 1.20
> II. (Rison le Cion)	1 > > 1.80
> I. (Montefiore)	1 > > 2.80

(Édes)

Alicante super (Zichron Jakob)	1 > > 3.60
> extra (Libanon)	1 > > 4.—

Fehér borok (Fanyar)

Sauterne (Jaffa)	1 palaczk K. 1.80
(Édes)	

Muscat doux (Carmel)	1 > > 3.60
Malaga (Saffed)	1 > > 4.—

Cognac >Jaffa< 1 palaczk K. 6.—.

Megrendelések a „Palästina” Beviteli Társaság képviselőségéhez BUDAPEST, Erzsébet-körút 42 intézendők.

Fél palaczkok 10 fillérrel drágábbak mint az egész palaczkok fentebb árainak a fele. — Csomagolást olcsón számítok és a beszámított áron palaczkot 12 fillérjével bérmentesen küldve visszafogadok.

Schlesinger József

kiadó-könyvkereskedése
zsinagógai tárgyak szaküzlete

ajánlkozik

poróches, chuppa, szentirásruhácska

stb. szállítására

== olcsó áron és pompás kivitelben. ==

Rajzokat betekintésre ingyen és bérmentesen küld.

ספר תורה mindenféle nagyságban, régi és új, állandóan raktáron.

Szentirás-diszek כלל סוד

MIRJAM Kiss Arnold dr. budai főrabbinak legjobb magyar imakönyve bármilyen kötésben raktáron. Árjegyzék ezekről, valamint minden más imakönyvről ingyen és bérmentve.

Művészies munka!

KLEIN ADOLF

férfiszabó-üzletében

BUDAPEST, VI., Dessewffy-utca 23. szám.

„Munkácsi“-hoz.

Készít mérték szerint öltönyt vagy felöltőt 15 forinttól feljebb gyapjuszövetmaradékokból. — Vidéki megrendelések pontosan teljesíttetnek. Kivánatra mintákat küldök. Akadémiai szabászat szerint. Több évi tapasztalatomat Neuländer Testvérek és Grünbaum cs. és kir. udv. szabóknál szereztem.

— Szombaton zárva. —

Nincsen többé poloska!

Ezen utálatos féreg azonnal és biztosan csakis a Baros-féle Villam-poloskairtóval pusztítható el. Ezen szer minden lakást biztosan megtisztít a féregtől, utánszaporodás azért lehetetlen, mert nemcsak az élő féreg, hanem annak petéit is teljesen kiirtatnak. 1 üveg 1.—, 1.50 2.50 és 3.— korona. Továbbá kapható: sváb, muszka, bolha és egyéb rovarok ellen, biztos hatású Villám-féregirtópor csomagja 10. 20 40. és 75 krajczár. Valódi csakis Baros Gábor Budapest, VII., Dohány-utca 1. vegyészeti cikkek gyárából.

Importált jamaikai

RUM

kapható

GRAUER MIKSA cs. és kir. udv. szállítónál ==

Budapest, VIII., Kerepesi-ut 45. sz.

Telefon 63—38.

Telefon 63—38.

Legkisebb telefoni rendelmény házhoz szállítatik.

BUTOROK egy készpénzesi márkájú részletfizetésre

a leggyorsabbal a legkisebb kivittleg legutolsóban

Ehrentreu és Fuchs

testvéreknel,

Budapest VI., Teréz-körút 8. Anarassy-ut 1. sz. telérem

— Képes árjegyzék ingyen. —

Vidékre pontosan szállít

SZT. LUKÁCSFÜRDŐI KÚTVÁLLALAT,
BUDÁN.

A torontáli kézzel csomózott és
Tyilim-szőnyegek

legközvetlenebb bevásárlási forrása:

GRÜNBAUM VILMOS cégénél **NAGYBECSKEREK.**

Tyilim-szőnyegek, pamlag-átvetők, ágy- és asztalterítők, ágyelők, hintaszék-takorók, párnák, függönyök. Házi iparcikkek. Torontáli sima és csikos vásznak.

Kézzel csomózott smyrna- és perzsaszőnyegek.

A Torontáli Szőnyeggyár Részvény-Társaság
összes készítményeinek főraktára.

KOHN ARNOLD

sírkőraktára

BUDAPEST, VII. ker., Károly-körút 15. sz.

SIREMLÉKEK

minden ár és kivitelben, áthelyezések exhumálásoknál.

Javítási munkák a temetőben.

Telefon: 18-76.

Szombaton és ünnepnapon zárva.

Dr. RENNER vízigyógyintézete

bejáró betegek számára.

Budapest, VII., Valeró-utca 4. (Telefon.)

Az intézet 34 év óta áll fenn,

most teljesen újjáalakítva, a legmodernebb gyógyeszközökre
szereztetett föl.

Alkalmazásban levő gyógyeszközök: A tudományos vízigyógyászati összes eljárásai masszáz, villamos fényfürdő (elhizásoknál), az elektromozás minden faja (galvanisatio, faradisatio, franklinisatio, elektromos masszáz), hitőkészülékek (Psychrophor stb.).

Szénsavas fürdők

(Nauheimi eljárás, szivbajosok számára).

Kezelés alá vétetnek: Különféle ideg- és gerinczbajok, ideges gyöngeségi állapotok, álmatlanság, szédülés, a gyomor és belek renyhesége, idült izületi és izomcsúsz stb.

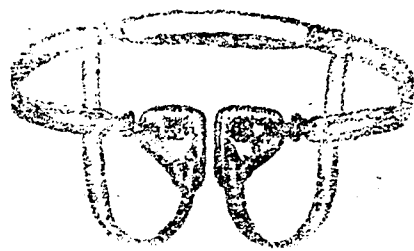
Prospektus kívánatra. — Árak mérsékeltek.

Kitüntette Grand Prix, Lion 1894. I-ső díj.

**Meglepő újdonság
műfogakban.**

24 óra alatt beilleszt kipróbált amerikai módszer szerint fájdalom és gyökér eltávolítás nélkül, egyes fogakat kaucsuk nélkül, valamint teljes fogsorokat, rágásra kitűnően használhatók. Jótállással ajánlom minden fogatlan gyomorbajos egyénnek. Több száz elismerő köszönet. Rosszul illő fogsorokat átalakítok, eltört fogsort 2 óra alatt megjavítok.

Kovács J. Amerikai fogműterem-tulajdonos
gróf Hadik-palota, Károly-körút 9. II. 8.
Található reggel 9-től d. u. 6-ig.

RADVÁNYI L.

keztyü- és sérvkötő-gyáros

BUDAPEST,

VI., Andrásy-ut 15.

Saját gyártmányu **sérvkötők** legkitűnőbb kivitelben kaphatók.

Egyoldalu: 3, 4, 5 és 6 forint.

Kétoldalu: 6, 8, 10 és 12 forint.

Ferdénnteknek, testegyenestartók, haskötők,

mérték szerint 3 forinttól 12 forintig.

Diana-öv (havi kötelék) 3 frt 50 kr.

Gummiharisnyák mérték szerint, valamint a betegápoláshoz szükséges cikkek és valódi franczia különlegeségeket jutányosan kaphatók.

Ajánlja nagy raktárát saját gyártmányu legfinomabb keztyűkben.

Figyelmes kiszolgálás!

Kérjen mindenki ingyen árjegyzéket.

Iskolai hegedűk

Kaphatók 3, 4, 5, 6 frt. és feljebb.

Teljesen felszerelve (tokkal, vonóval és gyantával) 7, 8, 9, 10 frt. és feljebb.

STERNBERG ÁRMIN és TESTVÉRE

cs. és kir. udv. hangszergyár főüzletében

Budapest, VII., Kerepesi-ut 36.

Mielőtt

férfi-, fiu- és gyermekruhát vásárolni vagy rendelni óhajt, saját érdekében kérjük árjegyzékünket kérni vagy árúkészletünket megtekinteni. — Kiváló előnyöket nyújtunk. — Szabott, nagyon olcsó ár. — Túlkövetelés kizárva.

KOCH TESTVÉREK

Budapest legnagyobb férfi-,
fiu- és gyermekruha-árúház

Károly-körut **26**

„THE GRESHAM” életbiztosító-társaság LONDONBAN.

Magyarországi fiók:
BUDAPEST,

V., Ferencz József-tér 5—6. sz.,
a társaság házában.

A társaság vagyona 1902. decz. 31-én	kor. 198,863.596.88
Évi bevétel biztosítások és kamathól	
1902. évi december 31-én	31,489.033.74
Kifizetések, biztosítási és járadéki szerződések, valamint visszavásárlások stb. után a társaság fennállása óta (1848)	448,478.190.91
Az 1902. évben a társaság 4748 kötvényt állított ki	43,059.529.29
összeg értékekben.	

Prospektusokkal és díjtáblázatokkal, melyek alapján a társaság kötvényeket kiállít, továbbá ajánlatokkal díjmentesen szolgál a magyarországi és a Kelet flókja Budapesten, valamint ennek ügynökei a fiók minden nagyobb városában.

FOGAK

szájpadlás és gyökéreltávolítás
— nélkül 3 koronától. —

Az általam készített és
Párisban aranyéremmel
kitüntetett

fogsorok nagyon könnyen megszokhatók és rágásra kitűnően használhatók.

Régi fogsorok átalakíttatnak. Vidékiek 12 óra alatt kielégíttetnek.

Fogorvosi rendelő-intézet:
BUDAPEST,

VII., Erzsébet-körút 50, I. em.
(a Royal szállóval szemben).

Fogorvosi rendelés: d. e. 9—12 és d. u. 3—7-ig.

Fegtechnikai munkák: reggel 8-tól, este 8-ig.

Vasár- és ünnepnapon is.

OLCSÓ ÁRAK.

RÉSZLETFIZETÉS.

Füstölt husárú

6% rabatt.

Legjobb minőség. Szállítás minden irányban.

Következő árak:

Tormás virsli.	100 pár	frt 3.50
Debreczeni	100	12.—
Győri	100	8.—
Szafaladé	100	3.50
Szalámi kiltűnő minőség	1 kgr.	1.—
Veronai szalámi	1	1.10
Krakkói	1	1.10
Füstölthús, kifőtt	1	1.40
Füstölthús, nyers	1	1.—
Oldalas nyersen élvezhető	1	1.—
Paprikás szalonna	1	1.20

Mindenféle kolbász és füstölthús jutányos áron.

D I A M A N T J.

füstölthús gyára, Ujpest, Kemény Gusztáv-ut 11.

Kivánatra a helybeli főrabbiág הרב-je fölmutatható.

Börszékipar és butorbörsajtolás

KENDI A.

BUDAPEST, IV., Károly-utca 2. szám
(az evangélikus iskola-épületben).

Nagy raktár

valódi börszékek és karosszékekben

jóval

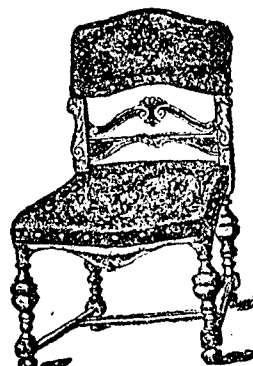
olcsóbb árban mint eddig.

Használt nádszékek

átalakítása börszékekre olcsó árakban.

Vidéki megrendelések

gyors és pontos eszközlése.

Szimchász Tóra.

Az őszi ünnepek sorozatát bezárja a tóra napja. A Semini Aczereszhez, mint Izrael népének szánt ünnephez, mely a midrás szerint tisztán Izraelé, ellentétben a sátoros ünnepvel, a melyen hajdanában a többi nemzert is bemutatott áldozatot, csatlakozik a tóra örömnapja, mely igazi ünneppé csupán a ghettoben vált. Talmud és midrás még nem ismeri a Szimchász Tóra elnevezést, csak a gaoni korszak végén nyeri e nap jelentőségét, akkor valik örömnappá. Hái gaon használja legelőször az ünnep mai nevét. A diasporában élő zsidóság kapva kap az alkalmon, örülni a tórának, a ghetto szűk falai közt élő elnyomott Izrael pedig örül annak a körében oly ritka ténynek, hogy a vallási hagyomány egyenesen előírja az örömet. Kegyelet és helyi viszonyok kimélyítik az ünnep jelentőségét, zsinagógai ritusát. Örülnek, hogy a ghettoba is belérhet egyszer az öröm, a mely nem nagyon hangos, nem zajos kicsapongásban találja kedvét, hanem annál bensőbb, annál megkapóbb. Ha itt-ott próbáltak is a fiatalok szerfölötti módon örülni és mozsárdurrogatással meg tűzijátékkal hirdetni az ünnepet, a községek vezetői a hangos örömnak ilyenén kifejezése ellen mindig felemelték szavukat. *Jakob Möllin* kérve kéri híveit, hogy ne keltsék fel ily dolgok által ellenségeik figyelmét, másképp is lehet örülni. A zsinagóga falai közt is lehet vigadni, csak hogy zsidó mód szerint, piúttal, imával és a tóra elé való járulással. A legrégebb források szerint ezen a napon az egész község járult a tóra elé. A Provenceban, Németországban, Lengyelországban és minálunk is, mint a német ritus hazájában, addig ismétlik a szentírás utolsó szakaszát, míg mindenki kapott *álját*. Csak a kiskorú fiúk járultak közösen a tóra elé és a község tagjai a *Hámálach hágoél* szavaival áldották meg a gyermekeket.

Ugyancsak Francziaországból származott a szokás, a mely szerint a tóra befejező szakaszát olvasó egyén a *Chászán* (völegény) nevét nyerte. A különböző országokban többféle Chászánt ismernek.

A nálunk ismeretes Chászán Tóra, Chászán Berésith és Chászán Maftiron kívül a keleti ritus még a Chászán *Meóná*-t is ismeri. Így Oranban és Tuniszban négy tórából olvasnak Szimchász Tórákor. Az első tóratekeresből olvassák a rendes lektiót egészen a *Meóna* kezdetű versig [V. Móz. 33. 27.] egészen a 34. fejezet elejéig, akkor szólítják a Chászán Tórát, vagy Chászán *Meszájjet*, a ki az egész 33. és 34. fejezetet újból felolvassa, aztán a Chászán Beresitnek és a Chászán Maftirnak olvassák fel a megfelelő szakaszokat. A völegények mindegyike azt a tóratekereszt tartotta, a melyből neki felolvastak. Már előző este jelölték a Chászánokat külön ünnepélyes introductióval és a tórafelolvasásnál is külön áldásszerű poeziseket mondtak el tiszteletükre. Mikor pedig a Chászán a helyére ment, a község kórusban énekelt: »Menj békével helyedre, Isten találjon kedvet tettebben, áldott légy bemenetelednél, áldott kimenetelednél.« A »völegények« délután terített asztalokkal várták községbelieiket, kiknek énekétől hangos volt a ghetto. Mivelhogy rendesen a rabbi is egyike volt a Chászánoknak, ki többnyire földi javakkal szűkölködött, a község előkelői naturáliákban küldte meg neki Chimdasz Tórára a lakomára szükséges dolgokat.

Ezen szokás még sok községben tartotta fenn magát. Mivelhogy a tórafelolvasás igen sokáig elhúzódott, azért nem várták be a muszaf ima bevezetését a reggelivel, hanem korábban ettek vagy kóstolgattak szeszes italt. Innen fejlődött a szokás, hogy Szimchász Tórákor a leg-

több helyen már a sacháriszima alatt énekelték el a kohaniták Áhron áldását.

De nem elégedtek meg a Szimchász-Tóra ilyen ünneplésével, még ünnepélyesebbé tették azt a körmenettel, melyet a zsinagógában tartottak. Ugy látszik, a Hosána-rabba körmenetének analógiájára szokásba jöttek a tórával való körmenetek. A régi rituale még nem ismeri ezen szokást, mely újabb keletű. Ámrám szidurja, Abudraham és más régi ritualék nem említik. A kabbala terjedésével ezen szokás is terjed. Egy tekintélyes ember egy gazdagon diszitett tóratekerccsel felállott az emelvényre, míg a többi tóratekerceket körülhordták az emelvények körül megfelelő énekek kíséretében. A keleti ritusokban délután is van körmenet a mincha után. A kabbala kétszeres körmenetet ír elő, melyet nem ismer minden ritus. Fürthben például a régi minhág szerint este nem volt körmenet, reggel pedig csak háromszor járták körül az emelvényt. Főleg a palesztinai zsidók körmeneti rendje, melyet Chájim József Dávid *Asulai* megállapított, hódított a keleti zsidóknál, a széfárd ritusban és a chaszideusoknál. A zsinagógából az öröm hangos kitörése mindig száműzve volt, szimchász-tórákor azonban a legjámborabb rabbik is tórával a karjukon tánczot lejtettek gyermekkórus — a *czón kodosim* — közepében. Gabirol, Izsák Ibn Giat, Juda Halévi legszebb vallási verseit szólaltatták meg ezen alkalomra a legkülömbözőbb ritusok.

A tóra örömébe azonban belevegyül egy mélabus akkord. Már régtől fogva a Szimchász Tóra poézis igen fontos kellékét alkotja a Mózes haláláról szóló gyászdal. Főleg a provençei, római ritus ismerte a gyászt, mely megszólalt Mózes halála felett. A tóráról levették a diszt és a köntöst és így tartván a pusztá, disztől megfosztott tóratekereszt, megsiratták Izrael nagy tanítóját. Ami machsorunkban így maradt meg Ábrahám Ibn Ezra ismeretes verse: Üdv neked Ébarim hegye, a magas hegyek közül, »mert benned van a sirok legkiválóbbja, az isteni férfit sirja«. A másik darab, mely machsorunkban Mózes halálával foglalkozik, *Aser biglál Ovósz*-szal kezdődik, igen régi, már Ámrám szidurja is ismeri.

Egyébiránt gondoskodott a néphumor a legkülömbözőbb ártatlan tréfákról. A gyermekek közé a zsinagóga ablakából almát és diót dobtak, hogy megörvendtessék azokat; a melódiák is szerte-csapongtak; a jómkipur nigunból az éneklő chazán átcsapott egyszerre átmenet nélkül a hétköznapi nigunra . . . A kántor helyett gyakran egy másik énekelni tudó ember kezdte recitálni hangosan a muszaf imát. A rabbik természetesen kikeltek ezen dolgok ellen, de azért szemet hunytak a legtöbbször, hiszen ártatlan dolgok voltak, fénypontok a mindennapi nyomoruságos életben, oázisok a hétköznapi szürkességében. Hiszen a varázslat csakhamar megszűnt és a királyfi megint kutyává változott, amelyet mindenki hajszolt, kővel megdobált. Sok községben Szimchász Tórákor elliczították a különböző miczvokat az egész évre. Így a fürthi minhagkönyv szerint semini aczereszkor délután a minchakaddist a neilakaddis melódiájával recitálták és azután eladták a legtöbbet ígérőnek egész évre a jogot a kiddus és habdála-bor szolgáltatására, az örök méces olajának beszerzésére, a tóratekercesek fellapozására [*chippus*] felöltöztetésére, a zsinagógai gyertyák meggyújtására stb. Hasonló szokások nálunk is divatosak még ma is egyes községekben. Kíváncos volna ezen mindinkább feledésbe menő minhagok összegyűjtése, mielőtt elfelejtetnének, hiszen a zsidó nép lelkének megnyilatkozása valamennyi.

Dr. Weisz Miksa,
rabbi és hittanár.

Sátoros ünnep után.

— Morris Rosenfeld. —

Elmult az ünnep.

Az imakönyv mért oly nehéz?

A lapok könnyűtől nehezek.

Szétörve, szétzúzva a zöldlombú sátor,

A pálmáig is halavány, miképp halott: oly halavány:

A földön szétaposva

A fűzfágak,

A földön szétaposva.

Lásd, kedvesem:

Ez vágyad és reményed.

Itt fekszik hervadtan a sok, édes álom.

És széjjeltaposva száz fényes öröm.

Meghalt a szerencse.

Ez a szerelmed.

Ez a te lángod.

Lásd, kedvesem:

Ez életednek képe.

Por lészen a lomb is. Elaszna a fűzek.

Már jó a vég, közel van, oly közel!

És senkise tudja:

Honnan jöhet?!

Az eszrog elsovad. Pálmaág foszlik.

A templomszola a csarnokot söpri —

És kisöpörve:

Gyűnőles és lomb és por.

Sívit a szél már.

Mint nyíl az íjból:

Elröpült minden.

Kiss Arnold.

Változások.

— Irta: Salamon József. —

A dohányfüst széles, kék csíkokban uszik a félig nyitott ajtó felé. Igazában meg sem lehetne mondani, mi teszi fojtóbbá az amugy is szűk kocsmaszoba levegőjét: ez az uszó, lomha füst, vagy a nehéz bor- és pálinkaszag, vagy a rosszulégő petróleumlámpa büze? De ezen a kérdésen nincs, aki a fejét törje, mindenki vitázik, dicsekszik, elbeszél és legfőképp iszik. A vásárnak véget vet a sötétedés; akinek épp keze lába van, a kocsmába vonul. A ki jól adott el, az örömeiben iszik, aki rosszul, az bánatát öblögeti. Meg aztán mindenféle előre kikötött áldomások is ivódnak.

Most már kilencz óra felé jár az idő, minden arc vörös, minden szem csillogó, minden hang rekedt és mégis a szokottnál hangosabb. Csak a sarokasztalnál ül két csendes ember. Olyan kupecz-formájuk van. Hallgatva bámulnak a füstgomolyokba, amiket apró pipákból eregetnek, és a füstfátyolon keresztül egymásra. Nem fiatalok. Mindakettő hajában sűrűn fehéredik az ősz szál. A napközben történekről mindent elmondottak egymásnak. Ki mit vett? Hogyan reméli eladni? Fölviszi-e Pestre a marhát, vagy csak a szomszéd megyébe hajtja? Mindez már le van tárgyalva. S most fél órája, hogy hallgatnak. Valami különös beszélni valójuk lehet. Az egyiknek kényelmesen a kérdés, a másiknak nehéz a felelet. Inkább hozatnak még egy féllitert és rágyujtanak még egy pipa dohányra.

Hanem hát ez nem tarthat így soká. A hosszú távollét után találkozó agyában emlék emléket hajszol, az újra fölkaparodott érzelmek mint a forrásban levő víz loholnak, buzognak. . .

És csakugyan megkezdte az egyik:

— Te, Miksa, mondd csak. . .

Elakad, a másik azonban tovább segíti:

— No, mit akarsz mondani?

— Nézd csak. . . olyan nehezemre esik a szó. . . Tíz esztendeje lesz már, hogy utoljára találkoztunk. . .

vagy már tizenegy is. . . Sok minden történt azóta, velem is, tudom, veled is. . .

— Bizony, sok minden.

— Hiszen emlékszel. . . nagyon jó barátok voltunk mi akkor. Aztán úgy elszakadtunk egymástól. Csak néha-néha hallottam felőled. . .

— Hát hallottál rólam?

— Hallottam, igen, hanem sokat nem hittem el abból, amit hallottam. . .

— Miért?

— Mert, látod, én egészen más embernek ismerlek, mint amilyennek azok a hírek mondtak téged.

— Talán rosszul ismertél.

— Lehet.

És megint kínos szünet állott be. Az ivóban a részeg parasztok már harsogva nótáztak. A két csendes embernek egymáshoz kellett hajolnia, úgy folytathatták. A hangjuk tompa volt és bánatos.

— Most te mondd meg nekem — mert én nem hallottam felőletek — mi van a hugoddal. . . hol van most. . .

— A Gizi? Ő is, a gyerekek is otthon vannak, a falumban.

— A gyerekek?

— Három fia, két lánykája van. Férjhez ment, mindjárt azután. És. . . nem szemrehányásképp mondom, hiszen ma már mindegy. . . ez tett tönkre bennünket. Keserűségében a legelső kérőjéhez hozzámert.

Nem volt rossz ember, csak könnyen élt. . . Kártyázott. Ami hozományt Gizivel adtam, lassanként eluszott. De azért csak megvoltak. . . Hanem most két esztendeje meghalt a sógorom. Gizi meg a gyerekek is nálam vannak most már. Magam is családos ember vagyok — igaz, ezt sem tudhatod — két lánykám van. Az édes anyám is nálam van. És ekkora családdal — nem sajnálom tőlük, dehogy, dehogy — nem mehetek semmire. Ami kis félrerakott pénzem volt, fölértük és hasztalan keresek elég szépen: kevés, mind kevés. . .

És a másiknak az éjszakázásoktól vörös szemébe könny szökik. S a túlradó vigságtól zengő kocsmaszobában nincs senki, aki sejtené, hogy itt egy embernek, milyen keserves bánattól facsarodik össze a szive.

— Tudom, tönkretettelek benneteket, tönkretettem magam' is.

— Minket: nem te, hanem a szerencsétlenség Magadat: hogyan? Hallottam, hogy nagyon meggazdagodtál. . .

— Igaz.

— Hallottam, hogy meg is házasodtál. . .

— Igaz. De látod, most, tíz esztendő múltán ott vagyok, ahol kezdtem, és egyedül, olyan egyedül. . .

— Hogyan történt hát ez?

— Hallgass ide. Tudod, hogy mikor a hugodda már félig jegyben jártam, csinos vagyonom volt. A felét úgy kupeczkodtam össze, a másik felét egyebeken szerezttem. Akkor fölkerültem Pestre. Az ottvaló élet egészen elkábitott. Az egész tőkém egy vállalkozásba fektettem. Beütött. Gazdagodni kezdtem. Közben titeket elfeledtél. Ti büszkék voltatok és nem is próbáltatok meg a barátság fönntartását. És én napról-napra más emberré váltam. A pénzem gyarapodott, nagy vállalkozó voltam. . . ur lettem. Uri társaságokban forgolódtam. Hiszen tudod, mi zsidók igen könnyen beleéljük magunkat a legkülönbébb módokba is. Valamennyőnk a falusi kocsmában, vagy boltban kezdi, némelyik megragad benne, másik talán báróságon végzi, a harmadik — mint én is — fölkapaszkodik, s még jól körül sem nézett, visszahullik. Talán két esztendeig voltam Pesten, úgy százezer forintot álltam már, s e vagyonomhoz mért életet is

éltem. Jómódu kereskedőkhöz, magasabb rangu hivatalnokokhoz, diplomás emberekhez voltam bejárós... tudod, a vagyonom arányában... Odafenn minden a vagyon arányában megy. Sokszor olyan furcsának tűnt fel magam előtt is, hogy én, Reiner Miksa, aki még harmadfélév előtt csatakos csizmában a vásárterek sarát tapostam, most lakkezipőben, puha szőnyegekben forgolódom és üzleti ügyekben miniszteri tanácsosokkal és még nagyobb urakkal parolázom... Ma már semmi furcsát nem látok benne, mert mindaz elmúlt és a puha szőnyeg után megint a vásártér sarában állok... Nincs semmi különös a világon...

— Mondom, uri életemnek körülbelül harmadik esztendejében történt, hogy szerelmes lettem...

Az elbeszélő itt elhallgatott és úgy meredt maga elé a bortócsás asztalra, mintha emlékei ott rajzanának és azokat csudálná; szép emlékei lehettek, mert arca ellágyult, szinte mosolygósra vált. De azután fölriadva folytatta:

— Szerelmes lettem. Szegény keresztény család volt. Az apa — az ipam — valami államhivatalban volt, de vékony fizetéssel. Volt egy ügyvéd fia, akinek klientélája nem valami sokat hozott. Szükecskén éltek, nem is tudom hol ismerkedhettem össze velük... Talán az ügyvédbálon... de mindegy... A leányka, Irma — mert Irmának hívták a feleségemet, — igen szép volt. Én nagyon szerettem. Igazán szerettem. Megkértem és szívesen adták hozzám. Hogyne, hiszen nagy volt a vagyonom, s a remény azt mutatta, hogy minden esztendővel csak még nagyobb lesz. Először ugyan pedzették, hogy térjek ki, hanem aztán abba hagyták. Mert arra nem voltam hajlandó. Hanem a szerelemtől meggyöngyözve abban már semmi különösét nem láttam, hogy a házassági szerződésben kötelezni kellett magam arra, hogy gyermekeimet katolikusoknak nevelem. Miért ne egyeztem volna bele, mikor annyira szerettem a feleségemet!?

— Olyan boldog voltam sokáig... Az esküvő után pompás lakásban laktunk. Olyan volt az, mint egy puha, meleg fészék. Csókolózásra való...

És e szóra körülnézett a szennyes, bűzös ivóban, amelyben már a kocsmároson kívül tán egyetlen józan ember sem volt, mintha álmélkodnék. Igaz, amit ő most elmond? Igaz, hogy ő most itt van a pizsokban? Igaz, persze... hiszen semmi különös nincsen a világon.

— Az ügyvéd-sógorom ugyan sok pénzembe került. Annak sem volt egyéb hibája, csak az, hogy könnyen élt. Többet költött, mint amennyije magának volt, de én szívesen adtam, mert szerettem a feleségemet. Soha egyetlen szóváltás közöttünk nem volt. A valláskülönbség alig volt észrevehető. Én, mióta urimódon éltem, megvallom, alább hagytam a vallásos étellel. Azelőtt minden reggel a szíjjakkal imádkoztam, aztán soha. Hosszunapon böjtöltem, ennyi volt az egész. Feleségem sem akarta sérteni az én vallásos érzéseimet — amik pedig igen csekélyek lettek —, nem tömte meg szentképpel a lakásunk. Azt mondta, hogy az izléstelen. Lehet, hogy úgy van; ilyen dolgokba én nem szóltam bele, mert, bár sok mindent eltanultam én akkori társaságomtól, úgy hogy talán te sem ismerhettél volna bennem a régire, mégis ezekhez nem értettem. A műveltségnek különben gyakorta éreztem később én magam a hiányát, ha tán környezetem nem is sokat vett észre. Lehet, hogy később ez is hozzájárult boldogtalanságomhoz.

— De akkor még nem volt semmi fellege örömeimnek. Gyarapodtam, vagyonban, jónévben. Egy fiam, majd egy lánykám született... az Isten áldja meg őket... ilyenkor már bizonyára alusznak az angyalaim...

És megint egy csillogó, fényes könyecsepp gördült alá az elbeszélő borostás arcán.

— Nincs olyan édes kis szája, mint az én Géza fiamé és nincs olyan aranyos szőszke fej, mint az én Ilonkámé... Eh, de hagyjuk ezt! Közben történt, hogy az én ügyvéd-sógorom egyik kliensének nála letett pénzéhez talált nyulni — nagyon felületesen gondolkodó emberré vált, mióta nagyobbára az enyémből élt — és bár az összeg nem volt tulságos nagy, rémitő kellemetlenségeket kavart föl. Tán meg kellett volna ölnie magát, ha én el nem simítom. Belekerült tizezer forintba, bár maga az elkezelt pénz, mondom, nem volt sok, hanem míg minden ordítani akaró száját betömtem, addig elfogyott az a kerek summa. Azt hittem, örökre lekötélteztem és hálássá tettem magam iránt a sógoromat... Tévedtem.

— A piczinyek pedig nőttek, és itt-ott valami kényelmetlen érzés zavarta meg hozzájuk vonzó nagy szeretetemet. Mondtam, hogy akkor már nem voltam vallásos, hanem szerettem volna a gyermekeim révén azzá lenni. Mégis, egy széder-est, családi körben, olyan igen szép! Hanem abból nem lehetett semmi. És én az ilyenekben csak megnyugodtam. Milyen szép az, mikor az ember kicsikéit az ölébe ültetheti, hogy elmesélje az édes kis hallgatóknak a Jákob fiai történetét. Ugy elképzelem, milyen tágra nyílt szemekkel hallgatják a József jóságáról, testvérei hálátlanságáról szóló mesét és milyen kedves, ártatlan kérdésekkel szakgatják félbe az elbeszélést.

— Én ebből semmitsem élveztem. Gyermekeim, katolikusságuk révén egészen más eszmekörben nevelkedtek, mint amelyikben én mozogtam. Ebbe nem avatkozhattam, ez a feleségem dolga volt. Őrá bízom a piczinyek nevelését, én csak szerettem őket. S ő nem adhatott nekik más irányut, mint aminőben ő maga is részesült. Mikor a gyermek esze nyiladozik, mikor a csöppség gondolkodni és kíváncsiskodni kezd, még megtörtént, hogy Gézácskám, hozzám simult, és úgy hizelgett, hogy meséljek neki a kis Jézusról és Jánosról Édes Istenem! Milyen szívesen megtettem volna neki, de nem tudtam... Honnan is!? Az anyja aztán elütötte az ilyen kinos jeleneteket. Hálás voltam érte, bár fájt, hogy a gyermek elszokván ettől, megszűnt a szellemi kapcsolat közte és köztem. Mert tudom, hogy a gyermeki gondolatvilág legnagyobb részét a vallás népesíti be. És itt nem volt, nem lehetett meg közöttünk az érintkezési pont.

— Kezdtém elidegenedni saját családomtól. Nem voltam annyit otthon, mint annak előtte. Feleségem és a kicsinyek pedig mind bensőségesebb szeretettel fűződtek egymáshoz, és én, — te el nem tudod képzelni az ilyet — irigyeltem a feleségemtől gyermekeim szeretetét. És ezek nőttek. Gézácska iskolába került. Mihelyt a gyermek érintkezik a világgal, tudomására jut a valláskülönbségnek, és a mai viszonyok között, sajnos, ez nem a szeretet javára történik. A kicsi hallja, hogy a zsidót zsidóvoltáért csufolni kell, az utcán utána kiáltozni, megdobálni. Nem tanítják erre... dehogy... ez a levegőben van.

— Nos hát, hosszú napon történt, hogy a gyerekek észrevették, hogy nem eszem. Akkor már tudták, hogy ilyenkor, kik nem esznek. A kérdést nem lehetett tréfálkozva elütni és a feleségem, halkan, mint a halálítéletet, kimondotta:

»Apuska nem eszik, mert zsidó.«

— Ó, ha te akkor láttad volna, milyen tekintetet vetett rám az én fiacskám: Milyen hidegen sajnálkozó tekintetet! Hát apuska, aki eddig ő neki parancsolt, csak zsidó. Vége volt a családi életemnek. Gondold el: a gyermekeken, a husom vérem: sajnál, vagy tán meg is vet! Szent Isten! Szent Isten!

S az erő: férfi, még az emlékezet ereje alatt is elsápadt.

— Alig életem otthon...

Az óra ekkor tizenkettőt vert és a kocsmáros a söntésből előkerülve, megfogott vendégeinek — »ugyis kevesen vannak!« — kimondta a zárórát.

Reiner Miksa hát sietett a befejezéssel:

— Teljesen idegen voltam a családomban... Pedig szerettem őket... Ekkor jött a nagy gazdasági válság. Vállalataimon vesztettem, mind többet, többet. Kapkodtam ide-oda. Az egész vagyonom eluszott. Dolgoznom kellett volna, hogy családomat eltarthassam, hogyszegényesen eltarthassam. És ekkor az ügyvédsógor, akit egy felesztendővel előbb jószágigazgatónak juttattam be egy nagy urhoz, miután lehetetlen volt a kellemetlen ügy után Pesten maradnia: elvitte tőlem feleségemet, el a gyermekeimet. Akkor én teljesen vagyon, teljesen kereset nélkül álltam. A válást kimondták. A feleségem nem törődött velem, mert, mondtam már, egészen idegenné lettem közöttük. Nem az apát, nem a férjet látták bennem, hanem *csak* a zsidót. Talán maguk sem tehetnek róla... ez már a levegőben van.

— És én visszatértem régi mesterségemhez. Szépen keresek. Ujra kezdhetném. De mihaszna? Kiért?

Két nemzetség harcza.

— Regény az orosz-zsidó életből. Írta: Orzeszkova P. Eliz grófné —

Fordította: Haber Samu.

(56 folytatás.)

Meier az ament nem mondotta rája. Egy pillanattig hallgatott, s midőn a kántor is, a válaszra várva, elhallgatott, szólalt meg Meier kissé emeltebb hangon és reszkető ajakkal mondta

— »Izrael házából való testvéreinket, a kik szegénységbe és bűnbe süllyedtek, legyenek bárhol a föld kerekén, vezesd oh vezesd ki őket a fájdalomból mielőbb örömbe, sötétségből a világosságba! Kiáltsátok: amen!«

— Amen! — mondotta Eliezer s barátja felé fordította az arcát.

Egymás felé nyujtották kezüket, melyek erős szorításra kulcsolódtak össze

— Eliezer! — szólott Meier — ma nem vagy olyan, mint egy héttel ezelőtt!

— De te sem látszol ám olyannak, mint akkor — felelte a kántor.

Fejük fölött csak egy hét szállt el, de sokszor egy hétnél is több a jelentősége...

— A lefolyt héten sokat szenvedtem — suttogta a kántor.

Meier nem panaszkodott.

— Eliezer — mondotta — add ide a »Móre Nebuchim«-ot.* Ezért a könyvért jöttem ma oly korán hozzád. Nagy szükségem van rája.

Eliezer lehorgasztott fejjel állt ott s halkán szólt:

— Az a könyvem már nincs meg.

— Hol van? — kérdezte Meier.

— Meier, ez a könyv, a melyből szellemünk fölvilágosodást, szívünk reményt szerzett, végleg oda lett. Tűz emésztette meg, hamva pedig a szél szárnyára került!

— Eliezer, félelmedben te elégetted azt a könyvet! — kiáltotta Meier.

Az én kezemtől nem telt volna eféle gyilkosság: ha az én szám adta volna a parancsot, nem lehetett volna azt végrehajtani. De most egy hete nagy haraggal rontott be hozzám az apám és meghagyta, hogy adjam

ki neki azt az átkozott könyvet, melyből szombaton a réten olvastunk. En hallgattam. Ő meg kiabált: Nálad az a könyv? — amire én azt feleltem, hogy nálam van; de mikor apám kérdezte: hol van? akkor megint csak hallgattam. Képes lett volna meg is verni Midőn azonban zsinagógai hivatásom és a népnek hangom iránt táplált szeretete jutott eszébe mégis csak megrettent attól, hogy kezével érintsen.

Ez okból kezdett mindent szanaszét dobálni a szobámban, mikor már az ágyamat is fölforgatta megtalálta a könyvet. A rabbihoz akarta elvinni; de a lába elé borultam és arra kértem, ne tegye. Külömben többé meg sem engedik nekem, hogy énekeljek az ur színe előtt, én pedig elveszteném azt a szeretetet amivel énekelem miatt népem felém fordul. Az apa maga is megijedt, mert ő is büszke, hogy a fia, ifju kora daczára, akkora nagy tisztséget tölt be a zsinagógában, aztán meg azt is gondolja, hogy amiért a fia az Ur színe előtt énekel és hangot ad a nép énekéhez, az Ur sikerre vezeti azért vállalkozásait és megbocsájtja bűneit. A könyvet tehát nem vitte el a rabbihoz de tulajdon kezével vetette tűzbe, s amikor égett, nevetett és ugrált örömeiben...

— Hát te, Eliezer, végig tudtad ezt nézni és semmit sem tettél ellene?... kérdezte Meier reszkető hangon.

— Mit tettem volna? — suttogta a kántor.

— Azt a könyvet én a szívemre szoritottam volna, körülöleltem volna karommal és ki nem hagytam volna tépni a kezemből... azt mondtam volna az apámnak: Ha te azt a könyvet tűzre akarod vetni akkor dobj oda engem is.

Meiernek a tekintete, mikor ezt mondotta, ragyogott, a homlokát pedig égő pirosság öntötte el. Eliezer szomorúan állott ott és megszágyenülten, a feje lehorgadt s a szemét le ütötte.

— Erre én nem voltam képes — suttogta — féltem, hogy ellöknek az ur oltára mellől és a nép előtt istentelennek fognak nyilvánítani. De tekints reám, Meier, lásd meg, hogy a mester könyvét nem szerettem e jobban tulajdon életemnél? Amióta elvették tőlem, elhalványodott az orcám, s a sok könyvtől nekivörösödött a szemem héjja...

— Ó, ezek a te könyeid — vágott szavába Meier, miközben egy székre ereszkedett és fejét mindkét kezébe temette — ó, ezek a te könyeid, Eliezer! — ismételte sajátságos, félig gunyos, félig könybe fult hangon — folyhatnak örökké, de sem neked, sem nekem, sem a zsidó nép javára valami jót eredményezni nem fognak. Eliezer, úgy szeretlek, mintha tulajdon testvérem volnál! Te vagy a szemem világossága! De kelletlenül érintenek a te könyeid és megvörösödött szemedet nézni nem tudom. Eliezer! soha se mutasd nekem a te könyvedet, de csak egyetlen egyszer hadd látnom szemed tüzét és hallasd hangod erejét, amit annyira szeret a te néped, hogy úgy tudna neki engedelmeskedni, miként gyermek az anyjának.

A barát könyve ellen így kikelve, Meiernek tulajdon szeme is elkönyesedett. Hogy rejtegesse azt, az arcát két kezébe fogta. Testét hajtogatva folytatta:

— O, istenem, istenem, Eliezer, mire vetemedtél, hogy azt a könyvet átengeded megsemmisítésre az apádnak. Honnan kerítjük most elő a bölcsességnek új forrását? Mint ejtjük módját, hogy mesterünknek egyetlen hangját újra hallhassuk? A lángok a mi szellemünk szellemét emésztették el, a hamu pedig a szél szárnyára kerül, amely mindenfelé szertehordja. Ha mesterünk lelke szelleme hamvával találkozik, amint az pusztulása felé röpül, szomorú lesz és haragra gyulladva mondja: az emberek így átkoztak el másodszor is. (Folytatjuk.)

* A tévelygők utmutatója. Maimoides Mózes műve.